

הוכן מתוכנת תורת אמת, מותר להפיץ בכפוף לתנאי רשיון - [CC BY-NC-SA 2.5](#) אסור
בשימוש מסחרי
וספרי ויקיטקסט תחת רשיון [GNU Free Doc. License](#)
בס"ד - כל הזכויות שמורות (c) ל ר' פנחס ראובן שליט"א ולויקטקסט על פ' הרמב"ם

משנה מסכת מכות (מ)

• [פרק א](#) • [פרק ב](#) • [פרק ג](#)

פרק א

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)
[משנה ט](#) [משנה י](#)

פרק ב

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)

פרק ג

[משנה א](#) [משנה ב](#) [משנה ג](#) [משנה ד](#) [משנה ה](#) [משנה ו](#) [משנה ז](#) [משנה ח](#)
[משנה ט](#) [משנה י](#) [משנה יא](#) [משנה יב](#) [משנה יג](#) [משנה יד](#) [משנה טו](#)
[משנה טז](#)

א

פרק

כִּיצַד הָעֵדִים נַעֲשִׂים זֹמְמִין, מְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא בֶן גְּרוּשָׁה (ג) או בֶן חַלוּצָה (ד), אִין אֹמְרִים יַעֲשֶׂה זֶה בֶן גְּרוּשָׁה או בֶן חַלוּצָה תַּחְתָּיו, אֶלָּא לֹקָה אַרְבַּעִים. מְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא חַיֵּב לְגָלוּת (ה), אִין אֹמְרִים יְגַלֶּה זֶה תַּחְתָּיו, אֶלָּא לֹקָה אַרְבַּעִים. מְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁגֵּרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְלֹא נָתַן לָהּ כְּתֻבָּתָהּ, וְהֵלֵא בֵּין הַיּוֹם וּבֵין לְמַחֵר סוּפוֹ לְתַן לָהּ כְּתֻבָּתָהּ, אֹמְדִין כַּמָּה אָדָם רוּצָה לְתַן בְּכְתֻבָּתָהּ (ו) שֶׁל זֶה, שְׂאֵם נִתְאַלְמְנָה או נִתְגַּרְשָׁה, וְאֵם מִתָּה יִירָשְׁנָה בַּעֲלָהּ. מְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא חַיֵּב לְחַבְרוֹ אֶלְף זֹז עַל מְנַת לְתַנֵּן לוֹ מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְהוּא אֹמֵר מִכָּאן וְעַד עֶשֶׂר שָׁנִים, אֹמְדִין כַּמָּה אָדָם רוּצָה לְתַן וְיִהְיוּ בִּידוֹ אֶלְף זֹז, בֵּין נוֹתֵן מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם, בֵּין נוֹתֵן מִכָּאן וְעַד עֶשֶׂר שָׁנִים :

ר"ע מברטנורה **כיצד העדים נעשים זוממין.** הכי קאמר, אותן עדים שנמצאו זוממין ואין עושין בהן דין הזמה, פלומר שאין מקימין בהם ועשיתם לו פאשר זמם לעשות לאחיו (א), כיצד הן נעשים זוממים: **מעידין אנו באיש פלוני.** כהן: **שהוא בן גרושה.** בפנינו נתגרשה אמו קדם שנולד (ב) והרי הוא חלל: **אין אומרים.** אם הוזמו והם כהנים יעשה זה בן גרושה לקים בו פאשר זמם, דהא כתיב (דברים יט) ועשיתם לו פאשר זמם, לו ולא לזרעו. ואם תעשהו חלל והוא כהן, פסלת את זרעו לעולם. ואם תאמר נפסל אותו לבדו ולא זרעו, בעינן פאשר זמם לעשות וליכא, שהרי הוא זמם לפסל הנדון ואת זרעו: **אלא לוקה ארבעים.** דאמר קרא (שם כה) והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע והיה אם בן הכות הרשע, משום דהרשיעו את הרשע, והיה אם בן הכות הרשע, אלא, עדים שהרשיעו את הצדיק ואתו עדי אחריו והצדיקו את

הצדיק דמעקרא ושווינהו להנדך רשעים, והיה אם בן הכות הרשע: אין אומרים יגלה זה. דכתיב ברוצח (שם יט) הוא ינוס, הוא ולא זוממיו: שגרש את אשתו. בפנינו ביום פלוני, וזה אומר לא גרשתי ואיני חייב לה כתבה: והלא בין היום ובין למחר. כלומר מה ישלמו לו, אם תאמר כל הכתבה, והלא שמא ימות או שמא יגרשנה היום או למחר וסופו לתן לה, נמצא שלא היו מפסידין אותו כלום: אומדין כמה אדם רוצה לתן בכתבתה של זו. מספק. שאם נתאלמנה או נתגרשה יטלנה לוקח, ואם מתה יגרשנה בעלה ויפסיד מעותיו שנתו, וכך יתנו העדים לבעל (ו): (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט (א) דתנא קאי אדתנן בסיומא דסנהדרין דזוממי בת כהן אין עושין בהם דין הזמה שזממו לעשות לה. וקאמר הכא יש עוד עדים זוממים אחרים שאין עושין בהם דין הזמה כל עקר אלא מלקות ארבעים. כיצד כו'. גמרא: (ב) כלומר קדם שהולידו אביו, שהוא שעת ההריון. רש"י: (ג) גרושה. הא דלא נקט ממזר דזה הוה שיך בין בכהנים בין בישראלים, יש לישב משום דקאי אזוממי בת כהן ולכך נקט מידי דשיך בכהנה. תוספות: (ד) בן חלוצה. והוא חלל מדרבנן. הר"ן: (ה) לגלות. ואם תאמר האיך הם יכולים לחיבו גלות בעדותו, והא יכול לומר מזיד הייתי כו'. ויש לומר דמירי כשראו בו רגלים לדבר, שנשמט הברזל מקתו, ואיכא למימר דלא נתכונן. תוספות. ועין תוספות יום טוב: (ו) בכתבתה. ואם תאמר ולחיבו בשאר כסות ועונה, דהא מפסד לאשה. ויש לומר דמירי שמעשה ידיה שהן בידו שוין כשאר כו'. עוד יש לומר שאומרת גרשתי ואם כן מחלה אותן לבעלה. תוספות. ובפרוש שאר ועונה, עין מה שכתבנו פרק ד' דכתבות משנה ד': (ז) ורש"י הקשה, דליכא למימר שאותן הדמים יתנו הזוממים, שהרי לא זכות ספקה באו להפסידו, אלא זכות ספקו, שהוא מצפה שאם תמות בחייו יגרשנה, ויפה כח זכותו מכל זכותה, שהוא אוכל פרות הקרקע המיוחדת לכתבתה תמיד, ולא היא. ועוד, שהוא מחזק והיא מחסרת גובינא כו'. ואם באו למכר זכותם, שלו נמכר יותר משלה, וזה יהיו הזוממים מחיבים לשלם. ויש לומר דהכי קאמר, שמין זכות ספקה כמה כו' ואותו לא ישלם שהרי גם עתה יתן זה ברצון, אלא השאר שהיו מפסידים אותו יתנו. אי נמי אין הכי נמי דשמין זכות ספקו קאמר. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כיצד העדים נעשים זוממין מעידין אנו באיש פלוני כו': אלו שמנו העדים חללים לפי שהם מעידין על זה שהוא חלל היינו פוסלים זרעם והתורה אמרה ועשיתם לו כאשר זמם לו ולא לזרעו וכן אין חייבין עדים זוממים גלות שנאמר הוא ינוס וגוי ולא זוממים אבל הם חייבין מלקות שנאמר והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע למדנו מפי השמועה בפירוש פסוק זה שיש בזה רמז כי כשיעידו עדים והרשיעו צדיק והצדיקו רשע ואח"כ באו עדים אחרים והצדיקו צדיק והרשיעו רשע שמלקין את הרשע שהרשיעו את הצדיק והוא שנאמר אם בן הכות הרשע יהיה אותו דבר שהרשיעו בו איזה דבר שיהיה ואזהרה שלהם מה שנאמר לא תענה ברעך עד שקר ולפיכך מלקין אותו וכך פירש הש"ס: (רמב"ם)

פרק א - משנה ב

מְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שְׁחִיב לְחַבְרוּ מֵאֲתֵימ
זוּז, וְנִמְצְאוּ זֹמְמִין, לֹקִין וּמְשַׁלְּמִין, שֶׁלֹּא
הַשֵּׁם הַמְּבִיאוֹ לְיַדֵי מַכּוֹת, מְבִיאוֹ לְיַדֵי
תְּשֻׁלוּמִין, דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים,
כָּל הַמְּשַׁלֵּם אֵינוֹ לֹקֵה :

ר"ע מברטנורה שֶׁלֹּא הַשֵּׁם הַמְּחִיבֵנו מְלָקוֹת. לֹא הַמְּקַרָּא הַמְּחִיבֵנו מְלָקוֹת
מְחִיבֵנו תְּשֻׁלוּמִין. מְלָקוֹת, מִלֹּא תַעֲנֶה. תְּשֻׁלוּמִין, מוֹעֲשִׂיתֶם לוֹ כְּאִשֶּׁר
זָמַם: **כָּל הַמְּשַׁלֵּם אֵינוֹ לֹקֵה**. דְּכַתִּיב כִּי רִשְׁעָתוֹ, עַל רִשְׁעָה אַחַת אֶתְּה
מְחִיבֵנו וְאִי אֶתְּה מְחִיבֵנו עַל שְׁתֵּי רִשְׁעִיּוֹת. וּמִדְּקֶאֱמָרֵי רַבֵּנּוּ מְשַׁלֵּם וְאֵינוֹ
לֹקֵה וְלֹא אֶמְרֵי לֹקֵה וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם, שְׁמַע מִנֶּה דְּכָל הֵיכָא **{ח}** דְּאִיכָּא
תְּרַתֵּי מְלָקוֹת וְתְשֻׁלוּמִין לֹא אֶמְרִינּוּ יִלְקֶה וְלֹא יִשְׁלֵם אֶלָּא מְשַׁלֵּם וְאֵינוֹ
לֹקֵה **{ט}**. וְכֵן הִלְכָה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ח} כְּלוּמַר בְּעֵדִים זֹמְמִין, דְּבַהוּ קִיּוּמִין. וְעֵין פְּרָק ח' דְּבַבָּא
קָמָא מְשַׁנְהָ גַ' בְּדְבָרֵי הַר"ב: **{ט}** דְּבִפְרוּשׁ רַבְתָּה תוֹרָה עֵדִים זֹמְמִין
לְתְשֻׁלוּמִין. מִכְּדֵי כְּתִיב וְעֲשִׂיתֶם לוֹ כְּאִשֶּׁר זָמַם, יָד בְּיַד לָמָּה לִי, דְּבַר הַנִּתְּנָן
מִיָּד לְיָד, וּמֵאִי נִיהוּ, מִמּוֹן. גְּמָרָא. וְעֵין תוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שְׁחִיב לְחַבְרוּ מֵאֲתֵימ כּוּ: וּמְשַׁלֵּם מֵאֲמַרם
כָּל הַמְּשַׁלֵּם אֵינוֹ לֹקֵה וְלֹא אֲמַרוּ כָּל הַלּוּקֵה אֵינוֹ מְשַׁלֵּם יִתְבַּאר לְךָ הָעֵקֶר
הַקְּבוּעַ אֲצִלְנוּ כִּי כְשִׁיעֶשֶׂה אָדָם חֹטֵא שֶׁהוּא חִיב עֲלֵיו מְלָקוֹת מִצַּד א'
וְתִשְׁלוּם מִמּוֹן מִצַּד אַחַר מְשַׁלֵּם וְאֵינוֹ לֹקֵה וְזֶה בְּעֵדִים זֹמְמִין וְהַחֻבֵּל
בְּחַבְרוּ בְּלִבָּד כְּמוֹ שֶׁנִּתְבַּאר בְּכַתּוּבוֹת וְהִלְכָה כְּחֻכְמִים: (רמב"ם)

פרק א - משנה ג

מְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא חָיֵב מִלְּקוֹת אַרְבָּעִים, וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִין, לוֹקִין שְׂמֹנִים, מְשׁוּם לֹא תַעֲנֶה בְּרַעַךְ עַד שֶׁקָּר (שמות כ), וּמְשׁוּם וַעֲשִׂיתָם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם (דברים יט), דְּבַרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵינָן לוֹקִין אֶלָּא אַרְבָּעִים. מְשַׁלְּשִׁין בְּמָמוֹן וְאִין מְשַׁלְּשִׁין בְּמַכּוֹת. כִּיצַד, הֶעִידוּהוּ שֶׁהוּא חָיֵב לַחֲבֵרוֹ מֵאֲתִים זוֹז, וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִין, מְשַׁלְּשִׁין בִּינֵיהֶם. אֲבָל אִם הֶעִידוּהוּ שֶׁהוּא חָיֵב מִלְּקוֹת אַרְבָּעִים, וְנִמְצְאוּ זוֹמְמִין, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לוֹקֶה אַרְבָּעִים:

ר"ע מברטנורה מְשׁוּם לֹא תַעֲנֶה. שֶׁהָרִי כִּשְׂאֵי אֶפְשָׁר לְקַיֵּם בְּעֵדִים וַעֲשִׂיתָם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם, כְּגוֹן מְעִידִים אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁהוּא בֶן גְּרוּשָׁה, לוֹקִים הָעֵדִים מְשׁוּם לֹא תַעֲנֶה, הֵכָא דְאִיכָא אֲזַהְרַת לֹא תַעֲנֶה (י) וְאִיכָא נְמִי כַּאֲשֶׁר זָמַם, לוֹקִים שְׂמֹנִים. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי מֵאִיר: **מְשַׁלְּשִׁין בְּמָמוֹן**. עֵדִים זוֹמְמִין שֶׁחִיבִין בְּתַשְׁלוּמֵי מְשַׁלְּמִין הַמָּמוֹן לְפִי מִסְפֵּר הָעֵדִים. אִם הָיוּ שְׁלֹשָׁה עֵדִים (יא) וְהוֹזְמוּ, כָּל אֶחָד מְשַׁלֵּם שְׁלִישׁ הַמָּמוֹן שֶׁהָיוּ רוֹצִים לְהַפְסִידוֹ: **וְאִין מְשַׁלְּשִׁין בְּמַכּוֹת**. שְׂאִין כָּל אֶחָד מֵהָעֵדִים לוֹקֶה שְׁלִישׁ מִלְּקוֹת, אֶלָּא כָּל אֶחָד לוֹקֶה אַרְבָּעִים. דְּבַעֲיָנָן וַעֲשִׂיתָם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם, וְכָל אֶחָד מֵהֶם מִבְּקֵשׁ לְהַלְקוֹת הַנְּדוֹן מִלְּקוֹת שְׁלֵם. וּמָמוֹן מִצְטָרֵף, כְּשִׁיתָן כָּל אֶחָד מֵהֶם שְׁלִישׁ הָרִי קֶבֶל מֵה שְׁרָצוּ לְהַפְסִידוֹ בִּין כָּלֵם, אֲבָל מַכּוֹת (יב) לֹא מִצְטָרֵפִין: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט (י) הֵכָא קְאָמַר, דְּהוּאִיל וּמְשַׁכַּחַת לֵה שְׁחִיבָהוּ הַפְּתוּב לְהַלְקוֹת מְשׁוּם לֹא תַעֲנֶה (ואף על גב שֶׁאִין בּוּ מַעֲשָׂה) כִּשְׂאֵי אֶפְשָׁר לְקַיֵּם כּוּ, כִּינּוּן דְּגַלִּי לֹן קָרָא דְּוְהַצְדִּיקוּ דְּשִׁיבָה בֵּיה מִלְּקוֹת, הִלְכָד לְעוֹלָם נְחִיבָהוּ מְשׁוּם לֹא תַעֲנֶה אֶפְלוּ כְּשִׁמְתַקִּים וַעֲשִׂיתָם. וַעֲיִן תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: (יא) דְּהָא מְקַשְׁיָנָן שְׁלֹשָׁה לְשָׁנִים, כְּדַתְנָן בְּמִשְׁנָה ז'. וְעוֹד יֵשׁ לוֹמַר דְּמְשׁוּם מִלְּקוֹת אֶצְטָרִיךְ לְאֶסְבּוּרִי בְּשִׁלְשָׁה, שְׁיִגִיעַ לְכָל אֶחָד וְאֶחָד שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה וְאִי אֶפְשָׁר לְחַצוֹת לְשָׁנִים: (יב) שְׁלֹא קֶבֶל כָּלֵם, אֶלָּא שְׁמִלְקִים לְעֵדִים כַּאֲשֶׁר זָמְמוּ לְהַלְקוֹתוֹ, וְאִף עַל פִּי שִׁיחֵיו נְלָקִים בִּין שְׁלִשְׁתָּן הַמִּלְקוֹת הָאֶחָת לֹא נִתְקִים כַּאֲשֶׁר זָמַם, שְׂאִין כָּאֵן

מִלְקוֹת אַחַת כָּלֵל. מַה שְּׂאִין כֵּן בְּמִמּוֹן שְׂמֻצְטֵרף וְיֵשׁ כָּאן קִבְּלַת מְמוֹן כְּאֶשֶׁר
זָמַם לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ: (עֵיקַר תוֹי"ט).

רמב"ם מעידין אנו באיש פלוני שהוא חייב מלקות כו': משלשין בממון ואין משלשין במכות כו': משלשין שיחשבו בתשלומי אותו הממון כפי מנינם ואמרה תורה במחויבי מיתה אשר הוא רשע למות ונאמר במחויבי מלקות אם בן הכות הרשע הנה כי כמו שיהרג כל אחד מהן כמו כן לוקה המלקות השלם ואין הלכה כרבי מאיר: (רמב"ם)

פרק א - משנה ד

אִין הָעֵדִים נַעֲשִׂים זוֹמְמִין עַד שְׂיִזְמוּ אֶת
עֶצְמוֹן. כִּיצַד, אָמְרוּ מְעִידִין אָנוּ בְּאִישׁ פְּלוֹנִי
שֶׁהָרַג אֶת הַנֶּפֶשׁ, אָמְרוּ לָהֶן הֵיאֵךְ אַתֶּם
מְעִידִין, שֶׁהָרִי נֶהָרַג זֶה אוֹ הַהוֹרַג הָיָה עִמָּנוּ
אוֹתוֹ הַיּוֹם בְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי, אִין אֵלוּ זוֹמְמִין {יז}.
אֲבָל אָמְרוּ לָהֶם הֵיאֵךְ אַתֶּם מְעִידִין, שֶׁהָרִי
אַתֶּם הָיִיתֶם {טו} עִמָּנוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם בְּמִקּוֹם
פְּלוֹנִי {טז}, הָרִי אֵלוּ זוֹמְמִין, וְנֶהָרְגִין עַל פִּיהֶם
{יז}:

ר"ע מברטנורה עד שִׂיזְמוּ עֶצְמוֹן. שְׂיִזְמוּ אוֹתוֹן בְּעֵסְקִי גוֹפֵן, לֹא בְּעֵסְקִי
הַהוֹרַג (וְהַהוֹרַג), כְּדַמְפָּרֵשׁ וְאֵזִיל. וְנִפְקָא לֵן מִקְרָא דְכְּתִיב (דְּבָרִים יט) וְהִנֵּה
עַד שֶׁקָּר הָעֵד, עַד שְׂיִהְיֶה הַשֶּׁקֶר בְּגוֹפֵן שֶׁל עֵדִים {יג}: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יג} מְדַלָּא נְאָמַר עֵדוֹת שֶׁקֶר. הַרְמַבְּ"ם: {יד} אִין כו'. וְהִיא עֵדוֹת
מְכַחֶשֶׁת, וְנִדְחוּ דְבָרֵיהֶם שֶׁל אֵלוּ וְאֵלוּ, וְכֹאֵלוּ אִין שֶׁם עֵדוֹת כָּל עֶקֶר.
הַרְמַבְּ"ם: {טו} אַתֶּם הָיִיתֶם. וְאִין אָנוּ יוֹדְעִים אִם זֶה הָרַג אֶת זֶה בַּיּוֹם זֶה
בְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי כְּמוֹ שֶׁאַתֶּם אוֹמְרִים אוֹ לֹא הָרַגוּ, הוֹאִיל וְהָעֵדִים שֶׁהִזְמוּם לֹא
הִשְׁגִּיחוּ עַל עֶצְמָה שֶׁל עֵדוֹת כָּלֵל אִם אֲמַת הָיָה אוֹ שֶׁקֶר, הָרִי אֵלוּ זוֹמְמִין.

אבל אם אמרו ביום זה ובמקום זה היינו עמכם ועם אלו כל היום ולא היו דברים מעולם, הואיל וההכחשה בעדות עצמה, אינם זוממים כו'. הרמב"ם. ועין תוספות יום טוב לדעת הטור: [זט] במקום פלוני. רחוק מאותו מקום שאתם אומרים יותר ממהלך יום. הר"ן: [זז] ונהרגין כו'. רצונו לומר שיהרגו העדים על פי אלו שהזימו, ואף על פי שהם תרי ותרי, לפי שהעדות על עצמם של עדים ולא באו להעיד על עצמה של עדות לא לקימה ולא לבטלה, לפי שהם אומרים אין אנו יודעים אם זה הרג כמו שאתם חושבים או שלא הרגו, אין עלינו לדעת עדות. אבל מה שאנו מעידין שאתם הייתם במקום פלוני ביום פלוני. לפיכך שומעין דבריהם ויהרגו העדים. הרמב"ם. ועין תוספות יום טוב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אין העדים נעשים זוממין עד שיזומו את עצמן כו': אמרה תורה והנה עד שקר העד ולא נאמר עדות שקר עד שתהיה העדות על עצם העדים ולא על הדבר שהעידו עליו והוא עדות מוכחשת ונדחו דבריהם של אלו וכאילו אין שם עדים כל עיקר: ואמרו ונהרגו על פיהם ר"ל שיהרגו העדים ע"פ אלו שהזימו ואע"פ שהם תרי ותרי לפי שהעדות על עצמם של עדות ולא באו להעיד על עצמה של עדות לא לקימה ולא לבטלה לפי שהם אומרים אנו אין אנו יודעים אם זה הרג כמו שאתם חושבים או שלא הרג ואין עלינו לדעת עדותם אבל מה שאנו מעידים שאתם הייתם במקום פלוני ביום פלוני לפיכך שומעין דבריהם ויהרגו העדים: (רמב"ם)

פרק א - משנה ה

באו אחרים והזימום, באו אחרים והזימום, אפלו מאה, כלם יהרגו. רבי יהודה אומר, אסטסית היא זו, ואינה נהרגת אלא כת הראשונה בלבד:

ר"ע מברטנורה ואפלו היו מאה. פתות שהעידו זו אחר זו בעדות אחת וכת אחת הזמה את כלן, כלן יהרגו: אסטסית היא זאת. כלומר זאת הפת סרה וסטיא היא, שפך נטלו עצה ביניהן להזים כל הבא להעיד בעדות זאת [יח]. פרוש אחר אסטסית היא זו, וכי עדות זו יורה של אסטסיס היא שצובעת כל הנוגע בה: ואינה נהרגת אלא כת ראשונה

בלבד. דסבירא ליה לרבי יהודה דלאחר דאיתזמא לה כת ראשונה, תו לא מקבלי סהדותא דכת שניה דאיתזמא לאסהיד בתרה, ואי אסהדה ואתזמא לא קטלינן לה, דלא קרינן לה ועשיתם לו **יט**, דהא לא קטלינן אפמה. ואין הלכה כרבי יהודה : (רי"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **יח** דאטו כלי עלמא גביהו הוו קימי. גמרא. ופריד אפלו כת ראשונה נמי לא כו'. קשיא : **יט** וכן פרש הרמב"ם. ויש לתמה, מאי אסטסית היא זו, והא לאו משום המזימין קאתינן עליהו, אלא משמע אפכא, דהא משום דתו לא מקבלי סהדותא וכו' הוא, ומחזיקין למזמין ולכל המעידים כמותם שהם שקרנים, ושהמזימים העידו באמת. ונראה דיש לפרש דרבי יהודה לדבריהם דרבנן קאמר להו, לדבריכם דסבריתו דמקבלי סהדותא דכת שניה כו', אפלו הכי לא הוה לכו לדון להריגה לכל המזמים, אלא הוה לכו לומר אסטסית היא זו. אבל לדידי בלאו הכי אינה נהרגת אלא כת הראשונה בלבד משום דאין מקבלין כו'. והאריד, ומסיק דסברא זו היא בגמרא להסלקא דעתא. ופרוש הראשון הוא להמסקנא, אלא דלהסלקא דעתא לא קשיא קושית הגמרא שהבאתי. להכי פרש הרמב"ם למתניתין כהסלקא דעתא. ויצא לנו דשני הפרושים שכתב הרב במלת אסטסית וחלוף הגרסאות עולים לשני הפרושים, ואינו נתלה כלל בפרוש הענין. ועין תוספות יום טוב : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם באו אחרים והזימום באו אחרים והזימום כו' : פירוש זה המאמר כי כשיעידו העדים שראובן הרג את שמעון אחר כן בא קהת וחושים והזימו אותם עדים ואחר כך באו עדים אחרים והעידו אותו העדות בעצמו שהעידו העדים הראשונים והוא שראובן הרג את שמעון והזימו ג"כ קהת וחושים לאותם העדים השניים וכן השלישיים ורביעיים ואפילו באו אלף כתות זו אחר זו ויעידו כולם עדות אחת ושני עדים עומדין ומזימין את כולם יהרגו על פי שנים האלו ורבי יהודה אומר כאילו הוא תמה מזה איסטיסית היא זו גזור מן אסטסיס והוא צבע שצובעים בו כעין תכלת ונקרא בערבי נליג פירוש זה אמר כאילו עדות אלה המזימין יורה של צבעים כל מי שנגע בה יצטבע כמו שזה אומר שכל מי שיעיד אותו עדות יהרג ואין נהרגין אלא כת ראשונה בלבד ואין שומעין מאותן שבאין אחר כן ואין הלכה כר' יהודה לפי שאילו נתבררה עדות העדים השניים ולא ימצא להם מזימין היה נהרג ראובן עם העדים הראשונים שהזימו וגם כן אילו באו עדים ויזימו קהת וחושים יהרג ראובן וקהת וחושים וינצלו העדים הראשונים ועל זה תקיש : (רמב"ם)

פרק א - משנה ו

אין העדים זוממין נהרגין, עד שיגמר הדין, שהרי הצדוקין אומרים, עד שיהרג, שנאמר נפש תחת נפש {כ}. אמרו להם חכמים, והלא כבר נאמר (דברים יט) ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו, והרי אחיו קיים {כא}. ואם כן למה נאמר נפש תחת נפש, יכול משעה שקבלו עדותו {כב} יהרגו, תלמוד לומר, נפש תחת נפש, הא אינו נהרגין עד שיגמר הדין {כג}:

ר"ע מברטנורה עד שיגמר הדין. של הנדון שיהרג על פיהו, ואחר כן הוזמו: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כ} נפש כו'. בעדים זוממין כתוב ולא תחוס עינדך נפש בנפש. רש"י. ולא גרסינן במשנה נפש תחת נפש, שאותו כתיב בפרשת משפטים בכי ינצו: {כא} והרי כו'. משמע שהרי אחיו עדין קיים. רש"י: {כב} שקבלו כו'. ובאת להם הזמה מיד קדם גמר דין של נדון, יהרגו. רש"י: {כג} שיגמר כו'. דהשתא מקימא שפיר נפש תחת נפש, דמשגיגמר דינו מקרי גברא קטילא, כדאשפחו במשנה ד' פרק ח' דסנהדרין: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אין העדים זוממים נהרגין עד שיגמור הדין כו': כשנהרג אותו שהעידו עליו ואחר מותו הוזמו העדים לא ינהרגו כמו שנאמר כאשר זמם לעשות לאחיו ועדיין אחיו קיים * (אבל החכמים מעידים שהרי הסמיכו עליו) [צריך תיקון רב ואפשר דצ"ל אבל החכמים מעידים ר"ל החכמים דסתרו לראיות הצדוקים מעידים כלומר מורים מתוך הפסוקים שנהרגין משנגמר הדין ועל זה נתן טעם שהרי הסמיכו עליו ר"ל דסנהדרין סמכו על עדותן של אלו דהשתא מתקיימת שפיר נפש בנפש דמשנגמר דינו מקרי גברא קטילא כדאיתא בסנהדרין ע"א: ואם משנגמר דינו: (רמב"ם)

פרק א - משנה ז

על פי שְׁנַיִם עֵדִים או שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוֹמֵת הַמֵּת (שם יז), אִם מִתְקַיְמָת הָעֵדוּת בְּשְׁנַיִם, לָמָּה פָּרַט הַכָּתוּב בְּשִׁלְשָׁה, אֲלֵא לְהַקִּישׁ שְׁלֹשָׁה לְשְׁנַיִם, מָה שְׁלֹשָׁה מְזַיְמִין אֶת הַשְּׁנַיִם **[כד]**, אִף הַשְּׁנַיִם יִזְוְמוּ אֶת הַשְּׁלֹשָׁה. וּמִנֵּין אֶפְלוּ מֵאָה, תִּלְמוּד לּוֹמֵר, עֵדִים **[כה]**. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, מָה שְׁנַיִם אֵינָן נֶהְרָגִין עַד שֶׁיְהוּ שְׁנֵיהֶם זוֹמְמִין, אִף שְׁלֹשָׁה אֵינָן נֶהְרָגִין עַד שֶׁיְהִיוּ שְׁלֹשְׁתָּן זוֹמְמִין. וּמִנֵּין אֶפְלוּ מֵאָה, תִּלְמוּד לּוֹמֵר, עֵדִים. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, לֹא בָּא הַשְּׁלִישִׁי **[כז]** אֲלֵא לְהַחְמִיר עֲלָיו וְלַעֲשׂוֹת דֵּינּוּ כִּיּוֹצֵא בְּאֵלוּ. וְאִם כֵּן עָנַשׁ הַכָּתוּב לְנִטְפָּל לְעוֹבְרֵי עֲבֵרָה כְּעוֹבְרֵי עֲבֵרָה, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה יִשְׁלַם שָׂכָר לְנִטְפָּל לְעוֹשֵׂי מִצְוָה כְּעוֹשֵׂי מִצְוָה :

ר"ע מברטנורה ומנין אפלו מאה. ששנים מזימין מאה שהעידו יחד : מה שנים אינן נהרגין עד שהוזמו שניהן. דכתיב (דברים יט) והנה עד שקר העד, ואמר מר, כל מקום שנאמר עד הרי כאן שנים עד שיפרט להם הכתוב אחד : עד שיהיו שלשתן זוממין. והוא שהעיד כל אחד בתוך כדי דבור של סיומו של חברו. אבל אם העידו שנים ולאחר זמן העידו האחרים, הרי הן שתי כתות לכל דבר **[כו]** : רבי עקיבא אומר לא בא השלישי אלא להחמיר עליו. שלא תאמר הואיל ובלא השלישי היתה העדות מתקיימת לא יעשו בו דין הזמה, למדך הכתוב שאף הוא נדון : על אחת כמה וכמה. שמדה טובה מרבה על מדת פרענות **[כח]** : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[כד]** מה שלשה כו'. דהא רבא נינהו. נמוקי יוסף : **[כה]** עדים. לומר אפלו מאה אין להם אלא דין שני עדים. נמוקי יוסף. ועין תוספות יום טוב : **[כו]** דוקא בשלישי, וכן אם הן יותר, אבל לא בשנים הראשונים. ושעור תוך כדי דבור, מפרש ריש פרק ד' דנזיר. ועין תוספות יום טוב : **[כז]** לא בא

כו'. לא הצרף ללמדנו זאת, דממילא ידעינן ששנים מזימין את השלשה, שהרי שנים כשרים לכל עדיות, וממילא ידעינן שאין זוממין עד שיזומו כלן, שהרי כלם כאחד נעשו עדים, וקרא כתיב והנה עד שקר העד, ולא בא כו'. ועין תוספות יום טוב דעות הפוסקים אי תנא קמא ורבי עקיבא ורבי שמעון פליגי אהדדי: [כח] במדה טובה הוא אומר נצר חסד לאלפים, במדת פרענות הוא אומר על שלשים ועל רבעים. רש"י: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם על פי שנים או שלשה עדים יומת המת כו': דברי ר"ע פירושו כי העדות היא מתקיימת בשנים וכשנלוה אליהם שלישי יהרג עמהם אם הזומו שלשתן ואילו הזום הוא לבדו לא יהרג ולא נתחייב מיתה אלא על שנצטרף לעוברי עבירה ודברי ר"ע ור' שמעון קיימין ואין עליהם חולק ואולם כל א' מהם ענין ברור: וזה שאמרנו עד שיזומו כולם ובלבד שיעיד כל אחד מהם בתוך כדי דבור חבירו ויהיה הכל עדות אחת וכאילו כולם העידו עדות בבת אחת: (רמב"ם)

פרק א - משנה ח

מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותן בטלה [כט], אף שלשה נמצא אחד מהן קרוב או פסול, עדותן בטלה. מנין אפלו מאה, תלמוד לומר, עדים. אמר רבי יוסי, במה דברים אמורים, בדיני נפשות. אבל בדיני ממונות, תתקיים העדות בשאר. רבי אומר, אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות. בזמן שהתרו [ל] בהן, אבל בזמן שלא התרו בהן, מה יעשו שני אחין שראו [לא] באחד שהרג את הנפש:

ר"ע מברטנורה **במה דברים אמורים בדיני נפשות**. דכתוב (במדבר לה) והצילו העדה, ומהדרינן אזכותא: **אחד דיני ממונות**. נמי עדותן בטלה: **בזמן שהתרו בהן**. בדיני נפשות אירי. כלומר, כי אמרינן דבטלה, זהו בזמן שהקרוב או הפסול נשתתף מתחלה להיות מן המתירין בעוברי עברה, אבל אם לא התרו בהן ולא כנו להיות עד בדבר, לא בטלה עדות האחרים בשביל ראיתו של זה. והלכה כרבי: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{כט}** **בטלה**. נראה לי שזה מכלל אמרם ז"ל הרי זה בא ללמד ונמצא למד. שהרי עדין לא שמענו בשנים שעדותן בטלה: **{ל}** **שהתרו כו'**. דברי רבי הו. ורבי יוסי פליג וסבירא ליה אפלו בזמן שלא התרו בהן. גמרא. והקשו בתוספות, אם כן היאך מצינו דינו ורגלינו כשנותנין גט שיש במעמד קרובים. והיה לנו לומר דעדות הפשרים בטל והאי דומיא דדיני נפשות דשרינן אשת איש שיש בה מיתת בית דין. וגם לרבי קשה שפעמים יתפון אחד מן הקרובים להעיד כו'. והסמ"ע סימן ל"ו מתרץ, שהרי יכול המגרש להזמין עדים פשרים ואז לא יפסל הפוסל בכונתו כמו שכתב הטור, דכיון שהזמין עדין והוציא את האחרים מכלל העדות, לאו כל כמיניהו לבטל העדות. ועין תוספות יום טוב: **{לא}** **שראו**. עם שלישי מן השוק, באחד כו'. רש"י: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול כו': ענין דברי רבי כי כשיבא קרוב ולא בא להעיד על האיש ההוא אבל בא לראות מה שיעשה ולא ידע אם יש שם קרוב וראה מה שראה תתקיים העדות בשנים כשרים מכלל הרואים ולא נשגיח לנשארם: והלכה כרבי: (רמב"ם)

פרק א - משנה ט

היו שנים רואין אותו מחלון זה ושנים רואין אותו מחלון זה ואחד מתרה בו באמצע **{לב}**, בזמן שמקצתו רואין אלו את אלו, הרי אלו עדות אחת. ואם לאו **{לד}**, הרי אלו שתי עדיות. לפיכך אם נמצאת אחת מהן זוממת, הוא והו

נְהַרְגִין וְהַשְׁנִיָּה פְּטוּרָה **{לה}**. רַבִּי יוֹסִי אֹמֵר,
לְעוֹלָם אֵין נְהַרְגִין עַד שְׂיֵהוּ פִּי שְׁנֵי עֵדִיו מִתְרִין
בוֹ, שְׁנֵאָמַר ^(דברים יז) עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים **{לו}**. דְּבַר
אַחַר, עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים, שְׁלֹא תֵּהֵא סְנֵהֲדָרִין
שׁוֹמְעֵת מִפִּי הַתְּרַגְּמָן **{לז}** :

ר"ע מברטנורה וְאַחַד מִתְּרָה בּוֹ בְּאַמְצַע. הַמִּתְּרָה מְצַטְרֵף עִם הַפֶּת שֶׁל
עֵדִים, שֶׁהוּא רוֹאֵה אוֹתָם וְהֵם רוֹאִים אוֹתוֹ בְּשַׁעַת הַהִתְרָאָה. לְפִיכֵךְ אִם
הָיוּ שְׁתֵּי הַפֶּתוֹת שֶׁבְּשְׁנֵי הַחֲלוֹנוֹת רוֹאִים אוֹתוֹ **{לג}**, מְצַטְרְפִים אֵלָיו עִם
אֵלוֹ וְהֵם כְּלָם עֵדוֹת אַחַת: הוּא וְהוֹ נְהַרְגִין. הוּא נְהַרְגֵי דְאַפְתֵי אֵיכָא כַּת
אַחַת שְׁלֹא הוֹזְמָה, וְהֵם הַנְּזַמִּין נְהַרְגִין שְׁהָרִי הוֹזְמוּ: שְׁלֹא תֵּהֵא
סְנֵהֲדָרִין שׁוֹמְעֵת מִפִּי הַתְּרַגְּמָן. שְׁצָרִיכִין שְׂיֵהִיו הַדִּינִים מִפִּירִים בְּלִשׁוֹן
הָעֵדִים וְלֹא יִצְטְרְכוּ לְהַעֲמִיד מִלִּיץ בִּינּוֹתָם. וְכֵן הִלְכָה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{לב}** וְאַחַד כּוֹי. תִּימָה, אִמַּאי הֲצַרְךָ לומר וְאַחַד מִתְּרָה שְׂאִין מִן
הָעֵדִים כּוֹי. וְנִרְאֵה לְמוֹרֵי שְׂיַחְיָה, דְּנִקֵּט לְאַפּוֹקֵי מִדְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי דְּבִסְיַפָּא
כוֹי. תּוֹסְפּוֹת: **{לג}** וְלִשׁוֹן מְקַצְתָּן לֹא דִיִּיק הֵכִי. וְלִשׁוֹן הַתּוֹסְפּוֹת, שְׁמַקְצָתָן
רוֹאִין כּוֹי מְצַטְרְפִין אִף אוֹתָם שְׂאִין רוֹאִין: **{לד}** וְאִם לֹאוּ. מִיָּרִי כְּשְׂאִין רוֹאִין
הַמִּתְּרָה וְאִין הַמִּתְּרָה רוֹאֵה אוֹתָם, אֶלָּא שְׁמַעוּ הַמִּתְּרָה שְׁמִתְּרָה כּוֹ. וּבְכַד
סָגִי, דְּהָא קִימִינָן לְרַבְּנָן דְּפִלְגִי אֲדַרְבֵי יוֹסִי דְּבִסְמוּדָא וְלֹא בְּעִי פִּי שְׁנֵי עֵדִיו
מִתְרִין בּוֹ כְּמוֹ רַבִּי יוֹסִי. תּוֹסְפּוֹת. וְכַלּוּמַר דְּאִי הַמִּתְּרָה רוֹאֵה אוֹתָן אוֹ הוֹ
רוֹאִין אוֹתוֹ מְצַטְרְפִין. וְכֵן כְּתַב הַרְמְב"ם בְּחַבּוּרוֹ. וְעֵין תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב:
{לה} פְּטוּרָה. אִם הוֹזְמָה אַחַר שְׁנֵהֲרַג הַרוֹצֵחַ. דְּכִינָן שְׁנֵהֲרַג הַהוֹרַג עַל פִּיָּהוּ
שׁוֹב אֵין נְהַרְגִין, דְּקִימָא לָן לֹא הָרַגוּ נְהַרְגִין, הָרַגוּ אֵין נְהַרְגִין. דְּכַתִּיב כְּאַשֶׁר
זָמַם לַעֲשׂוֹת, וְלֹא כְּאַשֶׁר עָשָׂה. וְלַעֲנִין מִמוֹן, אֶפְלוּ כְּאַשֶׁר עָשָׂה נְמִי מַחֲבִיבִים
לְשִׁלּוּמֵי ^(עין בבא בתרא פ"ג מ"ד). וְדַעַת הַרְמְב"ם דְּאַפְלוּ לַעֲנִין מַלְקוֹת נְמִי אֶפְלוּ
לְקָה זֶה שְׁהַעֲיָדוּ עָלָיו לּוֹקִין אֵלוֹ. וְעֵין תּוֹסְפּוֹת יוֹם טוֹב: **{לו}** שְׁנֵאָמַר כּוֹי.
כְּלוּמַר שְׂיֵהֵא הַדְּבַר כְּלוּ שֶׁהוּא הָעֵדוּת וְהַהִתְרָאָה קָם עַל פִּי שְׁנַיִם הָעֵדִים.
נְמוּקֵי יוֹסֵף: **{לז}** שְׁלֹא כּוֹי. שְׁמַא יַחֲלִיף הַמִּתְרַגְּמָן בְּלִשׁוֹן הָעֵדוּת. וְעוֹד
כְּשִׂישְׁמַעוּ הֵם מִפִּי הָעֵדִים יִתְּכוּ לָהֶם לְחַקֵּר אוֹתָם יוֹתֵר. נְמוּקֵי יוֹסֵף. וְנִרְאֵה
בְּעֵינֵי דְאַף עַל גַּב דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הוּא דְּדָרִישׁ טַעְמָא דְּקָרָא, בְּכָאן אָנוּ צָרִיכִין
לְכַד, דְּאִי לֹאוּ הֵכִי מְנָא לִיָּה לְרַבִּי יוֹסִי לְהוֹצִיא שְׁתֵּי דְרִשׁוֹת מִן הַפֶּתוֹב, אֶלָּא
דְּעַקְרוּ לְהַתְרָאָה אֲתָא, וְהַדְּבַר אַחַר מְסַבְּרָא הוּא אֶלָּא דְּאַסְמְכִיָּה אֶקְרָא:
(עיקר תוי"ט).

רמב"ם הָיוּ שְׁנַיִם רוֹאִין אוֹתוֹ מַחֲלוֹן זֶה וְשְׁנַיִם רוֹאִין כּוֹי: זֶה שֶׁהַתְּרָה בּוֹ
כְּשִׂרָאָה הָעֵדִים יִצְטְרֵף עִמָּהֶם וְאִם לֹא רָאָה אוֹתָם לֹא יִצְטְרֵף וּלְפִיכֵךְ
כְּשִׂיָּהִי זֶה הַמִּתְרָה רוֹאֵה שְׁנֵי הָעֵדִים שְׁבַחֲלוֹן זֶה וְשְׁנֵי הָעֵדִים שְׁבַחֲלוֹן אַחַר
וְכַמוֹ כֵּן הֵם כּוֹלֵם רוֹאִים אֶת הַמִּתְרָה הָרִי זֶה מְצַטְרְפִין וַיַּחֲזוֹר הַכֹּל עֵדוֹת

אחת. ואין הלכה כרבי יוסי: ואמרו שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן הוא דבר ברור וראוי לסמוך עליה: (רמב"ם)

פרק א - משנה י

מי שנגמר דינו וברח ובא לפני בית דין **{לח}**, אין סותרים את דינו. כל מקום שיעמדו שנים ויאמרו, מעידין אנו באיש פלוני שנגמר דינו בבית דינו של פלוני, ופלוני ופלוני עדיו **{לט}**, הרי זה יהרג. סנהדרין נוהגת בארץ ובחוצה לארץ **{מ}**. סנהדרין ההורגת אחד בשבוע נקראת חבלנית. רבי אלעזר בן עזריה אומר, אחד לשבעים **{מב}** שנה. רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים, אלו היינו בסנהדרין לא נהרג אדם מעולם. רבן שמעון בן גמליאל אומר, אף הן מרבין **{מו}** שופכי דמים בישראל:

ר"ע מברטנורה סנהדרין. הסמוכים בארץ, יש להן רשות לדון דיני קנסות ודיני נפשות, בין בארץ בין בחוצה לארץ, כל זמן שיש בית דין הגדול בלשכת הגזית. שנגמר (דברים יז) לבלתי שמע אל הפה או אל השפט, בזמן שיש פהו מקריב על גבי מזבח יש שופט שדן דיני נפשות **{מא}**, בזמן שאין פהו אין שופט: סנהדרין ההורגת אחת בשבוע. אחת לשבע שנים: נקראת חבלנית. שצריך שיהיו מתונים בדין, ויחזירו בדיני נפשות לזכות: לא נהרג אדם מעולם. שיבדקו העדים בדבר שלא ידעו להשיב. אם רוצח הוא, מה ראיתם, טרפה הרג או שלם הרג, ואם תמצא לומר שלם הרג **{מג}**, שפא במקום סיף נקב הנה **{מד}**. ואם מגלה

עֲרִיזוֹת הוּא, רְאִיתֶם כְּמִכְחוּל בְּשִׁפּוֹפֶרֶת **[מה]** : אֵף הֵן מְרַבִּים שׁוֹפְכֵי דָמִים. מִתּוֹךְ כֶּךָ אֵין מְכַלִּין הָרְשָׁעִים וּמְרַבִּים לְשִׁפּוֹךְ דָּם : (ר"ע מברטנורא).

עיקר תוי"ט [לח] **אותו בית דין**. שְׁנַתְחִיב בּוֹ. אֵין סוֹתְרִין לְחֹזֵר וְלִשָּׂא וְלִתֵּן אוּלַי יִזְכֶּה. רִשְׁיִי. וּבְגִמְרָא, הָא לְפָנֵי בֵּית דִּין אַחַר סוֹתְרִין, הָא תְּנִי סִיפָא כָּל מְקוּם שְׁיַעֲמָדוּ שְׁנַיִם וַיֵּאמְרוּ מְעִידִין כּוֹי. אָמַר אַבְיֵי לֹא קִשְׂיָא כָּאן בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל כָּאן בְּחוּץ לְאַרְץ. דְּתַנַּיָא כּוֹי מְחוּץ לְאַרְץ לְאַרְץ סוֹתְרִין אֶת דֵּינֵנו מִפְּנֵי זְכוּתָהּ שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. פֶּרֶשׁ רִשְׁיִי אוּלַי תוֹעִיל לְמִצָּא לוֹ פֶּתַח שֶׁל זְכוּת : **[לט]** **ופלוני כו'**. דְּדַלְמָא יֵשׁ לְהַזְיָמָם אוֹ לְהַכְחִישָׁם : **[מ]** **ובחוצה לארץ**. יְלִיף לִיהָ בְּגִמְרָא מְקָרָא : **[מא]** וּבִלְבָד שְׁיִהְיוּ הַסְנֵהֲדָרִין בְּלִשְׁכַּת הַגְּזִית כְּלוֹמַר בְּמִקְדָּשׁ מִמֶּשׁ. הַרְמַבְ"ם. וַיִּלְפִּינָן לִיהָ בְּפֶרֶק קִמָּא דְעֵבֻדָּה זָרָה דָּף ח', שְׁנַאֲמַר, וְעִשִּׂיתָ עַל פִּי הַדְּבָר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ מִן הַמְּקוֹם הַהוּא, מִלְּמַד שֶׁהַמְּקוֹם גּוֹרָם. וְאֵף עַל גַּב דְּבִזְזוֹן מִמָּרָא כְּתִיב, אִם אֵינוֹ עֲנִין לְזַקֵּן מִמָּרָא דְהָא כְּבָר כְּתִיב וְקִמַּתָּ וְעִלִּיתָ אֶל הַמְּקוֹם, תִּנְהוּ עֲנִין לְכָל דֵּינֵי נְפֻשׁוֹת לּוֹמַר שֶׁהַמְּקוֹם גּוֹרָם. נִרְאֶה לִי. וְעֵינֵן שָׁם בְּרִשְׁיִי וְתוֹסְפוֹת : **[מב]** **לשבעים כו'**. בְּגִמְרָא אַבְעִיָא לְהוּ אַחַת לְשִׁבְעִים שָׁנָה נִקְרָאת חוּבְלָנִית, אוֹ אוֹרְחָא הוּא, תִּיקוּ : **[מג]** שְׁיֵאמְרוּ בְּדִקְנוּהוּ לְאַחַר מִיתָתוֹ מִכָּל שְׁמִנָּה עֶשְׂרֵה טְרַפּוֹת. רִשְׁיִי : **[מד]** לָאוּ דְחִישִׁינָן לְהַכִּי, דְּהָא אֶזְלִינָן בְּתַר רַבָּא. אֶלָּא הַכִּי קֵאָמַר, רַב פְּעַמִּים לֹא הִיָּה נִהְרָג, שְׁעַל יְדֵי שֶׁהוּא מְרַבָּה בְּבִדִיקוֹת אֵי אֲפֻשֶׁר שְׁלֹא יִכְחִישׁ אַחַד מֵהֶם אֶת חֲבֵרוֹ. תוֹסְפוֹת : **[מה]** וְאֵין עֵדִים מְסַתְּפְלִין בְּכֶךָ. רִשְׁיִי. וְרַבְּנָן סָגִי לְהוּ מְשִׁיבֵי מְנַאֲפִים שְׁיִנְהִיגוּ עֲנִין נְאוּף שְׁשׁוֹכְבִין בְּקְרוּב בְּשֶׁר וְנוֹהֲגִין בְּדֶרֶךְ תְּשֻׁמִישׁ. וְעֵבֻדָּה זָרָה וְחִלּוּל שֶׁבֶת לֹא שְׂכִיחֵי כָּל כֶּךָ כְּמוֹ שְׂפִיכוֹת דָּמִים וְגִלּוּי עֲרִיזוֹת. תוֹסְפוֹת. וְרֵאֵיָה מִפְּרָק ח' דְּסוּטָה מְשֻׁנָּה ט', מְשֻׁרְבוּ הַרְצָחִימִים, מְשֻׁרְבוּ הַמְּנַאֲפִים. וְעֵינֵן תוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : **[מו]** **מַרְבִּין**. קִפִּיד טְפִי עַל שְׂפִיכוֹת דָּמִים מְעַל גְּלוּי עֲרִיזוֹת לְפִי שֶׁהוּא רָע לְשִׁמְיָם וְלְבָרִיּוֹת. וְהֵרִי חֲמָרָא יִתְרָא נּוֹדַעַת לְרַצִּיחָה, שְׁהֵמִית שְׁלֹא בְעֵדִים : (עֵיקֶר תוֹי"ט).

רמב"ם מי שנגמר דינו וברח ובא לפני אותו ב"ד כו' : כבר בארנו בפרק ראשון [הלכה ג] ממסכת סנהדרין כי הסמיכה בארץ ישראל ויש להם רשות לדון בארץ ובחוצה לארץ דיני קנסות ודיני נפשות אבל אין דנין דיני נפשות בחוצה לארץ אלא בזמן שדנין דיני נפשות בא"י כ"ש שאין דנין אלא בזמן שב"ד הגדול בלשכת הגזית כמו שנא' לבלתי שמוע אל הכהן או אל השופט בזמן שיש כהן מקריב ע"ג המזבח יש דיני נפשות ובלבד שיהיו הסנהדרין בלשכת הגזית כלומר במקדש ממש : וזה שזכר ממייעוט המיתה ראוי שיכוונו הסנהדרין זה בהתבוננות ומתון בדינין ואם אינן יכולין ונתקיימה העדות על מי שחייב מיתה יש להם להמית אפילו אלף איש ביום אחד כשיזדמן זה שיהיה ראוי ע"פ התורה : (רמב"ם)

פרק ב - משנה א

אלו הן הגולין, ההורג נפש בשגגה. הִיָּה מְעַגֵּל
 בְּמַעֲגִילָה וְנִפְלָה {א} עָלָיו וְהִרְגֵתוּ, הִיָּה מְשַׁלֵּשׁ
 בְּחֻבֵית וְנִפְלָה עָלָיו וְהִרְגֵתוּ, הִיָּה יוֹרֵד {ב} בְּסֵלָם
 וְנִפֵּל עָלָיו וְהִרְגוּ, הִרִי זֶה גוֹלָה. אָבֵל אִם הִיָּה
 מוֹשֵׁד בְּמַעֲגִילָה וְנִפְלָה עָלָיו וְהִרְגֵתוּ, הִיָּה דוֹלָה
 בְּחֻבֵית וְנִפְסֵק הַחֶבֶל וְנִפְלָה עָלָיו וְהִרְגֵתוּ, הִיָּה
 עוֹלָה בְּסֵלָם וְנִפֵּל עָלָיו וְהִרְגוּ, הִרִי זֶה אֵינוֹ
 גוֹלָה. זֶה הַכֶּלֶל, כֹּל שֶׁבְדָרְךָ יִרִידָתוֹ, גוֹלָה.
 וְשֵׁלָא בְדָרְךָ יִרִידָתוֹ, אֵינוֹ גוֹלָה. נִשְׁמַט הַבְּרִזָּל
 מִקֵּתוֹ וְהִרְגוּ, רַבִּי אוֹמֵר, אֵינוֹ גוֹלָה. וְחֻכְמִים
 אוֹמְרִים, גוֹלָה. מִן הָעֵץ {ו} הַמִּתְבַּקֵּעַ, רַבִּי
 אוֹמֵר, גוֹלָה. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים, אֵינוֹ גוֹלָה :

ר"ע מברטנורה אלו הן הגולין. הִיָּה מְעַגֵּל בְּמַעֲגִילָה. אָבֵן חִלְקָה עֲגֵלָה
 שֶׁמְעַגֵּלִין אוֹתָהּ עַל גְּבִי הַסִּיד אוֹ הַטֵּיט שֶׁבְּעֵלֶיהָ לְהַשְׁוֹת הַסְּדָקִים : הִיָּה
 מְשַׁלֵּשׁ בְּחֻבֵית. מְלַמְעָה לְמִטָּה : אָבֵל אִם הִיָּה מוֹשֵׁד בְּמַעֲגִילָה.
 מִמִּטָּה לְמַעֲלָה : כֹּל שֶׁבְדָרְךָ יִרִידָתוֹ גוֹלָה. דְּכַתִּיב (במדבר לה) וַיִּפֹּל עָלָיו, עַד
 שִׁיָּהָא דָרְךָ נִפְלָה {ג}. וְכֹל, לְאַתּוּיֵי אֶפְלוֹ יִרִידָה שֶׁהִיא לְצָרְךָ עֲלֶיהָ {ד} :
 נִשְׁמַט הַבְּרִזָּל מִקֵּתוֹ. מִבֵּית יָד שֶׁהוּא תְּקוּעַ בּוֹ : רַבִּי אוֹמֵר אֵינוֹ גוֹלָה.
 רַבִּי סָבֵר וְנִשְׁלַח הַבְּרִזָּל מִן הָעֵץ זֶה עֵץ הַמִּתְבַּקֵּעַ, וְלֹא עֵצוֹ שֶׁהוּא תְּקוּעַ בּוֹ
 {ה}. וְרַבֵּנּוּ סָבְרִי מִן הָעֵץ, מֵעֵצוֹ שֶׁהוּא תְּקוּעַ בּוֹ. וְהִלְכָה כְּחֻכְמִים. דְּעַץ
 הַמִּתְבַּקֵּעַ כַּח כָּחוֹ הוּא {ו}, וְעַל יְדֵי כַח כָּחוֹ אֵינוֹ גוֹלָה : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {א} **וּנְפֹלָה**. וְלֹא תִגֵּי נִפְסֵק הַחֶבֶל. וְנִרְאָה לִי דִנְפֹלָה פְּרוּשׁ שֶׁנִּשְׁמַט מִיָּדוֹ. וְלִכְפֹּד לֹא רָצָה לֹמַר וְנִפְסֵק, דָּאִם כֵּן לֹא אֶתִיָּא כְּרַבִּי דְאָמַר לְקַמֵּן נִפְסֵק אֵינּוּ גּוֹלָה. תּוֹסְפוֹת: {ב} **יֹרֵד**. לֹא זֶה אֵף זֶה קִתְּנִי. לֹא זֶה מְעַגֵּל דְּוִדָּאֵי יֵשׁ לְחִיבּוֹ גְלוּת, דְּלִמָּא לֹא נִזְהַר, אֶלְא אֵף מְשַׁלְּשֵׁל חֲבִית דְּשִׁפִּיר מִזְהַר שְׁלֹא יִשְׁבֵּר חֲבִיתוֹ, אִם נִפְל וְהָרַג חֲבִיב. וְעוֹד דְּלֹא זֶה אֶלְא אֵף יֹרֵד בְּסֻלָּם דְּטַפִּי מִזְהַר כְּדֵי שְׁלֹא יִפֹּל, אִם הָרַג חֲבִיב. תּוֹסְפוֹת: {ג} וְהִרְמַבֵּי"ם הִטְעִים הִטְעִים יָפָה, שְׁהָרִי דְרָדָּךְ נִפְיָלָה מִצּוּי בְּרַב הָעֵתִים לְהִזִּיק, וְדַבָּר קְרוּב הוּא לְהִיּוֹת, שְׁהָרִי טַבַּע הַכְּבִיד לִירֵד לְמַטָּה בְּמַהֲרָה, וְהוֹאִיל וְלֹא זָרָז עֲצָמוֹ וְתִקֵּן מְעַשְׂיוֹ יָפָה בְּשַׁעַת יְרִידָה יִגָּלָה. אֲבָל דְרָדָּךְ עֲלִיָּה אֵין זֶה הַדְּבָר הַקְּרוּב לְהִיּוֹת בְּרַב הָעֵתִים, אֶלְא כְּמוֹ פֶּלֶא הוּא וְהוּא כְּמוֹ אֲנוּס: {ד} כְּגוֹן הַרוּצָה לְהָרִים יָדוֹ בְּכַח וְגִרְזוֹן בְּיָדוֹ וּמְשַׁפִּיל תַּחֲלָה אֶת גּוּפוֹ וְשׁוֹחָה לְפָנָיו כְּדֵי לְהָרִים בְּכַח, וּבְהַשְׁפָּלָתוֹ הָרַג. דְּלֹא תִימָא הוֹאִיל וְצָרְדָּךְ עֲלִיָּה הִיא פְּטוּר מִגְּלוּת דְּהָא כְּתִיב וַיִּפֹּל. רַשִׁי"י. וְכִשְׁהָרַג בְּעֲלִיתוֹ לְאַחוּרָיו, פְּטוּר. וְהִינּוּ דְתִנֵּן שְׁלֹא בְּדָרְדָּךְ יְרִידָתוֹ אֵינּוּ גּוֹלָה: {ה} עֵינֵן בְּתוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב שְׁהָאָרִיז בְּטַעַם פְּלוּגְתָתָן בְּקָרָא עַל פִּי הַדְּקָדוּק: {ו} **מִן הָעֵץ כּוֹי**. יֵצֵא קִיסָם וְנִתְּזוּ לְמַרְחוּק וְהָרַג. רַשִׁי"י: {ז} כְּלוּמַר וְרַבִּי סָבַר דְּהָאֵי לָאו כַּח כָּחוֹ הוּא. וְעֵינֵן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם אלו הן הגולין ההורג נפש בשגגה היה מעגל כו': נשמט הברזל מקתו והרג כו': המעגל במעגלה היא אבן חלקה שהבנאין אצלנו מחליקין וממשמשין בו השטחים עד שמבהיקין: ואמרו כל שדרך ירידתו ואפיי ירידה שהיא לצורך עליה כמו שנאמר ויפל עליו וימות: ורבי אומר שזה שנאמר ונשל הברזל מן העץ ר"ל מן העץ המתבקע וחכמים אומרים מעצו: ופירוש קתו העץ שאוחזין ביד: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ב

הזורק אבן לרשות הרבים והרג, הרי זה גולה. רבי אליעזר בן יעקב אומר, אם מכשיצאתה האבן מידו הוציא הלז {ט} את ראשו וקבלה, הרי זה פטור. זרק את האבן לחצרו והרג, אם יש רשות לנזק לפניו לשם, גולה. ואם לאו,

אינו גולה, שְׁנֵאֵמֵר (דברים יט) וְאֶשֶׁר יבא את רעהו
בֵּיעַר, מֵה הֵיעַר רְשׁוֹת לַנֶּזֶק וְלַמַּזִּיק {י} לְכַנֵּס
לְשֵׁם, יֵצֵא חֹצֵר בַּעַל הַבַּיִת שְׂאִין רְשׁוֹת לַנֶּזֶק
וְלַמַּזִּיק לְכַנֵּס לְשֵׁם. אָבֵא שְׂאוּל אוֹמֵר, מֵה
חֲטַבַּת עֵצִים רְשׁוֹת, יֵצֵא הָאֵב הַמִּכָּה אֶת בְּנוֹ
{יא}, וְהָרַב הָרוֹדֵה אֶת תַּלְמִידוֹ, וְשָׁלַיַח בֵּית דִּין
{יב} :

ר"ע מברטנורה זרק את האבן לרשות הרבים. ואף על גב דקרוב למזיד
הוא, שְׁהִיָּה לוֹ לְחֹשֶׁב שְׁבָנֵי אָדָם מְצוּיִים בְּרְשׁוֹת הַרְבִּים תְּמִיד, הֵכָא
עֲסָקִינוּ בְּאִשְׁפָּה הָעֲשׂוּיָה בְּרְשׁוֹת הַרְבִּים לְהַפְנוֹת בָּהּ בַּלְיָלָה, וְאִינָה
עֲשׂוּיָה לְהַפְנוֹת בָּהּ בַּיּוֹם, וְזִמְנִין דְּמַקְרִי דִּיתִיב בָּהּ {ח}, וּמִשׁוּם הַכִּי גוֹלָה,
דְּלֹאוּ פּוֹשַׁע הוּא וְלֹא אָנוּס גְּמוּר הוּא: וְהוֹצִיא הֵלָה אֶת רֵאשׁוֹ וְקַבְלָה
פְּטוּר. דְּכַתִּיב (דברים יט) וּמָצָא אֶת רְעֵהוּ, פָּרַט לְמַמְצִיא אֶת עַצְמוֹ: אִם יֵשׁ
רְשׁוֹת לַנֶּזֶק. שְׁנַתְּנוּ לוֹ בַּעַל הַבַּיִת רְשׁוֹת לְכַנֵּס: מֵה חֲטַבַּת עֵצִים רְשׁוֹת.
דְּאִי בְּעֵי עֵיִל לְחַטֵּב וְאִי בְּעֵי לֹא עֵיִל: יֵצֵא הָאֵב הָרוֹדֵה אֶת בְּנוֹ. דְּמַצְוָה
קֹא עֲבִיד: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {ח} כְּלוּמַר וְזָרֵק בָּהּ בַּיּוֹם. אָבֵל בְּאִשְׁפָּה שְׂאִינָה עֲשׂוּיָה לְהַפְנוֹת
בָּהּ אֵף בַּלְיָלָה וְזָרֵק בָּהּ בַּלְיָלָה וּמַקְרִי וִיתִיב כּוֹי, אָנוּס הוּא, דְּלִית לִיה
לְאִסּוּקֵי אֲדַעְתִּיָּה דְּמַקְרִי וִיתִיב כִּיּוֹן שְׂאִינָה עֲשׂוּיָה לְפָנוֹת כָּלֵל. תּוֹסְפוֹת: {ט}
הֵלֵז. נִמְצָא בְּכַתוּב מִי הָאִישׁ הַלֵּזָה (בְּרֵאשִׁית כד). וּבִירוּשְׁלָמִי (וְכוּ בַבְּבֵלִי. רַבֵּנוּ מוֹשֶׁה
זְכוּתָא) גָּרַס הֵלָה: {י} וְלַמַּזִּיק. אֲצִטְרִיד לְמַתְנֵי וְלַמַּזִּיק, דְּלֹא תִימָא שְׂאִם יֵשׁ
לְמַזִּיק גַּם כֵּן רְשׁוֹת לְכַנֵּס דְּפְטוּר מִשׁוּם דְּעַל הַנֶּזֶק לְהַרְחִיק וְלִשְׁמֹר אֶת עַצְמוֹ
מִן הַנֶּזֶק כְּשִׂידַע שְׂיֵשׁ לְהֵלָה גַּם כֵּן רְשׁוֹת לְכַנֵּס: {יא} אֶת בְּנוֹ. לְהַטּוֹתוֹ לְדַרְדֵּר
אֲחֶרֶת. רַש"י: {יב} וְשָׁלַיַח בֵּית דִּין. הַמְלָקָה אַרְבָּעִים לְחִיב מְלָקוֹת. וְלִשׁוֹן
הָרֵאב"ד, שְׁלַיַח בֵּית דִּין שְׁהוּא מְלָקָה יוֹתֵר מִמָּה שְׂאֲמַדוּהוּ. וְהַרְמַב"ם כְּתַב
שְׁהֵכָה אֶת הַנִּמְנָע לְבֹא לְדִין וְהִמִּיתוֹ בְּשִׁגְגָה: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הזורק אבן לרשות הרבים והרג הרי זה גולה כו': יעלה על הדעת
שזה קרוב למזיד לפי שזרק לרשות הרבים ולא יגלה לפיכך הודיענו שהוא
גולה ובלבד שזרק למקום שאין דרך בני אדם לשבת שם באותה שעה אלא
על דרך זרות במקרה ולפיכך לא נחשבהו כמזיד וגולה: ור' אליעזר בן יעקב
מביא ראיה ממה שנאמר ומצא את רעהו פרט לממציא את עצמו: והלכה
כר' אליעזר בן יעקב וכאבא שאול: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ג

הָאֵב גּוֹלָה עַל יְדֵי הַבֵּן, וְהַבֵּן גּוֹלָה עַל יְדֵי הָאֵב.
הַכֹּל גּוֹלִין עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, וְיִשְׂרָאֵל גּוֹלִין עַל
יְדֵיהֶן, חוּץ מֵעַל יְדֵי גֵר תּוֹשֵׁב. וְגֵר תּוֹשֵׁב אֵינוֹ
גּוֹלָה אֶלָּא עַל יְדֵי גֵר תּוֹשֵׁב {טו}. הַסּוֹמֵא אֵינוֹ
גּוֹלָה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר,
גּוֹלָה. הַשּׁוֹנֵא אֵינוֹ גּוֹלָה. רַבִּי יוֹסִי בֵּר יְהוּדָה
אֹמֵר, הַשּׁוֹנֵא נֶהְרָג, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹעֵד {יח}.
רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר, יֵשׁ שּׁוֹנֵא גּוֹלָה וְיֵשׁ שּׁוֹנֵא
שֶׁאֵינוֹ גּוֹלָה. זֶה הַכֹּלָל, כֹּל שֶׁהוּא יָכוֹל לֹמַר
לְדַעַת הָרֵג {יט}, אֵינוֹ גּוֹלָה. וְשֶׁלֹּא לְדַעַת הָרֵג,
הָרֵי זֶה גּוֹלָה:

ר"ע מברטנורה הָאֵב גּוֹלָה עַל יְדֵי בְּנוֹ. כִּשְׁלֹא הִכְהוּ לְלַמְדוֹ תּוֹרָה אוֹ מוֹסֵר
אוֹ אֲמָנוּת {יג}: הַכֹּל גּוֹלִים עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל. וְאֶפְלוּ עֶבֶד אוֹ כּוֹתֵי: חוּץ
מֵעַל יְדֵי גֵר תּוֹשֵׁב. שְׂאֵם הָרֵג בֶּן יִשְׂרָאֵל בְּשׁוֹגֵג, אֵינוֹ גּוֹלָה אֶלָּא נֶהְרָג
{יד}: הַסּוֹמֵא אֵינוֹ גּוֹלָה. דְּכַתִּיב (בַּמִּדְבָּר לֵה) בְּלֹא רְאוֹת, פָּרַט לְסוֹמֵא {טז}:
רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר גּוֹלָה. בְּלֹא רְאוֹת לְרַבּוֹת אֶת הַסּוֹמֵא {יז}. וְאִין הִלְכָה
כְּרַבִּי מֵאִיר: הַשּׁוֹנֵא. כֹּל שֶׁלֹּא דָבַר עִמּוֹ שְׁלֶשֶׁה יָמִים מִחֲמַת אִיבָה. וְאִין
הִלְכָה לֹא כְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה וְלֹא כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, אֶלָּא הַשּׁוֹנֵא אֵינוֹ
נֶהְרָג וְאֵינוֹ נִקְלָט, שֶׁחִזְקוֹתוֹ שֶׁהוּא קָרוֹב לְמִזִּיד: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {יג} דְּמוֹסֵר נְמִי כְּתִיב יִסֵּר בְּנֵד וַיִּנְיַחֵד. וְאֲמָנוּת הָאֵ תִּנּוּ בְּסוּף
קְדוּשִׁין לְעוֹלָם יִלְמַד אֶת בְּנוֹ כּוֹי: {יד} שְׁנֵאמֵר וְהָיוּ לְכֶם הָעָרִים לְמַקְלָט, לְכֶם
לְמַקְלָט וְלֹא לְגָרִים. גְּמָרָא. וְהָאֵ דְנֶהְרָג, מִשּׁוּם דְּקִימָא לּוֹ דְּבִן נַח אִין צְרִיף
הַתְּרָאָה, אֶלָּא אֲזַהְרֵתוּ זֹו הִיא מִיתֵתוּ. וּמְסִיִּם הַרְמַבִּיִּים, אֶבְל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָרֵגוּ
גּוֹלָה. עַד כָּאן. וּמִתְנִיתִין הַכִּי קְאָמֵר, הַכֹּל כּוֹי, כְּלוּמַר אֵית בְּהוּ תַרְתִּי, שְׁבִין
הוּא הַהוֹרֵג אוֹ הַנֶּהְרָג יֵשׁ כָּאן גְּלוּת, חוּץ מֵעַל יְדֵי גֵר תּוֹשֵׁב שְׂאָף עַל פִּי שְׂאֵם
יִשְׂרָאֵל הָרֵגוּ גּוֹלָה, מִכֹּל מְקוֹם אִם הוּא הָרֵג לְיִשְׂרָאֵל אֵינוֹ גּוֹלָה אֶלָּא נֶהְרָג.
כֹּן נִרְאָה לִי. וְכֹן מִשְׁמַע בְּגְמָרָא שֶׁהוּא עַל יְדֵי, לֹא כְּגוֹנָא דְאִינְדָּה הוּא. וְעִין

תוספות יום טוב: **[טו]** אלא כו'. ועל ידו מיהא גולה. דכתיב (במדבר לה) לבני ישראל ולגר ולתושב בתוכם תהיינה שש הערים. גמרא: **[טז]** דמשמע כאן לא ראה אבל רואה במקום אחר, פרט לסומא שאינו רואה בשום מקום. רש"י: **[יז]** לאו דבלא ראות רבויא הוא. אלא הכי מפרשינן בגמרא, בלא ראות למעט, בבלי דעת למעט, ואין מעוט אחר מעוט אלא לרבות. ועין תוספות יום טוב: **[יח]** פמועד. כמתרה עליו ועובר על התראה, דנדאי לדעת הרגו. רש"י. ובגמרא, והא לא אתרו ביה כו', ומשני רבי יוסי בר יהודה היא דסבירא ליה התראה לא נתנה אלא להבחין בין שוגג למזיד: **[יט]** יכול כו'. כיצד, אמר רבי שמעון יש שונא כו'. נפסק גולה, נשמט אינו גולה. פרש רש"י נפסק החבל דומיא דנשמט הברזל מקתו הוא, שנשאר האגד בידו. ונשמט, דומיא דמן העץ המתבקע, שלא נשאר בידו כלום: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם האב גולה על ידי הבן והבן גולה על ידי האב כו': הסומא אינו גולה דברי ר"י ר"מ אומר גולה כו': כשהאב מכה את הבן שלא ללמדו תורה ולא מדה טובה ולא מלאכה שיתפרנס בה והרגו הוא גולה ואם הכהו על דבר מאלה אינו גולה וזו הסברא בעצמה ברב הרודה את תלמידו ושליח בית דין: ואמרו הכל גולין על ידי ישראל להביא כותי ועבד: ואמרו חוץ מגר תושב ר"ל שגר תושב כשהרג את ישראל אינו גולה אלא נהרג אבל כשהרג ישראל לגר תושב יגלה ישראל ואמרה תורה בהורג בשגגה בלא ראות רבי יהודה אומר מי שאפשר לו לראות יגלה ר"מ אומר אפי' מי שנעדר הראות יגלה: והשונא עונו גדול משיוכל להתכפר בגלות ולפיכך לא יגלה: ואין הלכה לא כר"ש ולא כר"מ ולא כר' יוסי בר' יהודה: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ד

להיכן גולין, לערי מקלט. לשלש שבועבר הירדן ולשלש שבארץ כנען, שנאמר (במדבר לה) את שלש הערים תתנו מעבר לירדן ואת שלש הערים תתנו בארץ כנען וגו'. עד שלא נבחרו שלש שבארץ ישראל, לא היו שלש שבועבר

הִירְדּוֹן קוֹלְטוֹת {כב}, שְׁנֵאֲמַר (שם) שֵׁשׁ עָרֵי מְקַלֵּט תְּהִינָה, עַד שִׁיְהִיו שְׁשֶׁתָּן קוֹלְטוֹת כְּאַחַד :

ר"ע מברטנורה לְהִיכּוֹן גּוֹלִין לְעָרֵי מְקַלֵּט. וְאַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר שֶׁל לְוִיִּים נִמְי כֶּלֶן קוֹלְטוֹת {כ}. אֶלֶּא שֶׁאֵלוֹ שֵׁשׁ {כא} עָרֵי מְקַלֵּט בֵּין נִכְנָס שֶׁם רוֹצֵחַ לְדַעַת שֶׁתְּקַלְטֵנוּ וּבֵין נִכְנָס שֶׁלֹּא לְדַעַת, קוֹלְטוֹת. וּשְׁתַּיִם וְאַרְבָּעִים עִיר, לְדַעַת קוֹלְטוֹת, שֶׁלֹּא לְדַעַת אֵינָן קוֹלְטוֹת, וְאִם הִרְגוּ גּוֹאֵל הַדָּם לְשָׁם, פְּטוֹר : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כ} דְּכַתִּיב וְעָלִיהֶם תִּתְּנוּ אַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר, וְכַתִּיב כָּל הָעָרִים אֲשֶׁר תִּתְּנוּ לְלוֹיִם אַרְבָּעִים וּשְׁמֹנֶה עִיר, הַקִּישׁוֹן הַכְּתוּב זֶה לְזֶה לְקַלֵּט. הַרְמַב"ם. וְעֵינָן תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב : {כא} גְּמָרָא. לְתַרוּצֵי דְלֹא תֵּן אֶלֶּא שֵׁשׁ. וְעֵינָן תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב : {כב} לֹא הָיוּ כּוֹ'. וּמִפְּנֵי מָה הִבְדִּילָם מִשָּׁה, אָמַר מִצְוָה שֶׁבָּאָה לְיַדִּי אֶקְיַמְנָה. גְּמָרָא : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם לְהִיכּוֹן גּוֹלִין לְעָרֵי מְקַלֵּט לְשֵׁשׁ שֶׁבַעֲבַר הִירְדּוֹן כּוֹ' : וְכֵן הַשְּׁתַּיִם וְאַרְבָּעִים עִיר עָרֵי הַלוֹיִם כּוֹלֵם קוֹלְטוֹת אֶלֶּא שֶׁאֵלֶּה הַשֵּׁשׁ כֹּל מִי שֶׁנִּכְנָס לְשֵׁם בֵּין בְּכוּוּנָה בֵּין שֶׁלֹּא בְּכוּוּנָה נִצּוֹל וְאוֹתָן אִם הִגִּיעַ בְּאַחַת מֵהֶן וַיֵּדַע שֶׁהִיא קוֹלְטַת תְּצִילָהּ וְאִם אֵינָן יוֹדַע שֶׁהִיא קוֹלְטַת אֵינָן מִצִּילָתָן אֶלֶּא הוֹרֵג אוֹתוֹ גּוֹאֵל הַדָּם לְשָׁם : (רמב"ם)

פּוֹרַק ב - מִשְׁנֵה ה

וּמְכֻוֹנוֹת לָהֶן דְּרָכִים מְזִו לָזוֹ, שְׁנֵאֲמַר (דברים יט) תִּכְיִן לְךָ הַדֶּרֶךְ וְשִׁלְשֶׁת וְגוֹ'. וּמוֹסְרִין לָהֶן שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים, שְׁמָא יִהְרַגְנוּ בְּדֶרֶךְ, וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, אֵף הוּא מְדַבֵּר עַל יָדֵי עֲצָמוֹ, שְׁנֵאֲמַר (שם) וְזֶה דְּבַר הַרְצַח :

ר"ע מברטנורה וּמְכֻוֹנוֹת הֵיוּ לָהֶן הַדְּרָכִים. שֶׁהֵיוּ עוֹשִׂים הַדְּרָכִים שִׁיְהוּ מְכֻוֹנוֹת לְעָרֵי מְקַלֵּט שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַרוֹצֵחַ תּוֹעֵה בְּדֶרֶךְ. וּמְקַלֵּט מְקַלֵּט הִנֵּה

כתוב על פְּרִשֶׁת דְּרָכִים {כג}, כְּדֵי שְׂיִכִּיר הַרוֹצֵחַ וַיִּפְּנֶה לְשָׁם : וַיִּדְבְּרוּ אֱלֹוֹי.
מְדַבְּרִים לְגֹואֵל הַדָּם אֵל תִּנְהַג מִנְהַג שֶׁל שׁוֹפְכֵי דָמִים, בְּשִׁגְגָה בָּא מַעֲשֶׂה
זֶה לֵידֹו {כד} : הוּא מְדַבֵּר עַל יָדֵי עֲצָמוֹ. אֵין תִּלְמִידֵי חֲכָמִים נִזְקָקִין לְדַבֵּר
לְגֹואֵל הַדָּם בְּעִבּוּרוֹ, אֶלֶא הוּא טוֹעֵן טַעֲנוֹת לְעֲצָמוֹ {כה}. וַאֲיִן הִלְכָה כְּרַבִּי
מֵאִיר : (ר״ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כג} בְּכֹל מָקוֹם שֶׁהָיוּ שְׁנֵי דְרָכִים מְפָצְלִים, אֶחָד פּוֹנֶה לְעִיר
מְקַלֵּט, הִזְהָ עַץ תִּקְוֶעַ בְּאוֹתוֹ דְרָדַךְ וְכַתוּב בּוֹ מְקַלֵּט. גְּמָרָא. מֵאִי קָרָא, תִּכְיִן
לְךָ הַדְרָדַךְ, עֲשֵׂה הַכְּנָה לְדְרָדַךְ : {כד} בְּגִמְרָא. וְהֵינּוּ דְכַתְבַּת הַרְמַב״ם, כְּשֶׁמְשִׁיבִין
אוֹתוֹ מוֹסְרִים לוֹ כּוֹי כְּדַתְנֹן לְקַמֹּן. וְלֹא מְפָרֵשׁ לֵה דְכְּשֶׁמְקַדִּימִין כּוֹי כְּדַלְקַמֹּן
שְׁמוֹסְרִים לוֹ, מְשׁוּם דְּאִי בְתַחֲלַת הַנִּיסָה הָאֵיךְ יוֹכְלוּ לְהַחֲלִיט וְלוֹמַר בְּשִׁגְגָה,
דְּלָמָא לֹא הִיא : {כה} וְכֹן כְּתַב הַרְמַב״ם. וְלִדְבָרֵיהֶם לֹא גְרַסִּינֵן אָף. וְכֹן הוּא
בְּבִרְיָתָא. וְתוֹ הֵתֵם, אֶמְרוּ לוֹ הַרְבֵּה שְׁלִיחוֹת עוֹשֶׂה, פִּרְשׁ רַשׁ״י דְּבָרִים שְׂאִינָם
נַעֲשִׂים עַל יָדֵי אָדָם נַעֲשִׂים וּמִתְקַבְּלִים עַל יָדֵי הַרְבֵּה שְׁלוּחִים : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם ומכוונות להן דרכים מזו לזו שנאמר תכין לך כו' : אמרו וידברו
אליו רוצה לומר שהם ידברו לגואל הדם אם בקש הרוצח ויאמרו לו בשגגה
הרג ואסור להורגו בשלום ומה שראוי לדבר לו כדי לשכך חמתו : ור"מ
אומר אינם חייבין להטפל בזה אלא הוא יטעון להציל עצמו. ואין הלכה
כר"מ : (רמב"ם)

פרק ב - משנה ו

רַבִּי יוֹסִי בַר יְהוּדָה אֹמֵר {כו}, בְּתַחֲלָה {כז}, אֶחָד
שׁוֹגֵג וְאֶחָד מִזִּיד מְקַדִּימִין לְעָרֵי מְקַלֵּט, וּבֵית
דִּין שׁוֹלְחִין וּמְבִיאִין אוֹתוֹ מְשָׁם. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב
מִיתָה בְּבֵית דִּין, הִרְגוּהוּ. וְשֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב מִיתָה,
פְּטָרוּהוּ {כח}. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב גְלוֹת, מַחְזִירִין אוֹתוֹ
לְמִקְוֹמוֹ, שְׁנֵאמַר (במדבר לה) וְהִשִּׁיבוּ אוֹתוֹ הָעֵדָה
אֶל עִיר מְקַלְטוֹ וְגוֹ'. אֶחָד מְשׁוּחַ בְּשִׁמּוֹן

הַמְשַׁחַה וְאֶחָד הַמְרַבֶּה בַּבְּגָדִים וְאֶחָד שֶׁעֶבֶר
מִמְשִׁיחָתוֹ, מַחְזִירִין אֶת הַרוּצֵחַ. רַבִּי יְהוּדָה
אוֹמֵר, אִף מְשׁוּחַ מְלַחְמָה מַחְזִיר אֶת הַרוּצֵחַ.
לְפִיכֵךְ אַמּוּתִיהֶן שֶׁל כֹּהֲנִים מְסַפְּקוֹת לָהֶן
מַחֲיָה וְכִסּוּת, כִּי שֶׁלֹּא יִתְפַּלְלוּ עַל בְּנֵיהֶם
שִׁימוּתוֹ. מִשְׁנַגְמֵר דִּינוֹ מֵת כֹּהֵן גָּדוֹל, הֲרִי זֶה
אֵינוֹ גּוֹלָה. אִם עַד שֶׁלֹּא נִגְמַר דִּינוֹ מֵת כֹּהֵן
גָּדוֹל וּמְנוֹ אַחֵר תַּחֲתָיו, וְלֹא־אֶחָד מִכֵּן נִגְמַר דִּינוֹ,
חוֹזֵר בְּמִיתָתוֹ שֶׁל שְׁנֵי {לג} :

ר"ע מברטנורה **וְאֶחָד הַמְרַבֶּה בַּבְּגָדִים**. שְׁאֵחֵר שֶׁנִּגְנָזָה צְלוּחִית שֶׁל שֶׁמֶן
הַמְשַׁחָה לֹא הָיָה מִתְחַנֵּךְ לִהְיוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל אֶלָּא בְּלִבִּישַׁת שְׂמֹנֶה בְּגָדִים :
וְאֶחָד שֶׁעֶבֶר מִמְשִׁיחָתוֹ. שְׁאֵרְעָ קָרִי לְכַהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים וּמְנוֹ אַחֵר
תַּחֲתָיו {כט}. בְּמִיתַת כָּל אֶחָד מֵאלוֹ הוּא חוֹזֵר, אִף עַל פִּי שֶׁהָאֶחֶר חֵי.
דְּשֵׁלֶשׁ פְּעָמִים כֹּהֵן גָּדוֹל כְּתִיב בַּפָּרָשָׁה : **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר אִף מְשׁוּחַ**
מְלַחְמָה. דִּקְרָא אַחֲרֵינָא כְּתִיב (בַּמִּדְבָּר לה) לְשׁוּב לְשִׁבְתָּ בְּאַרְצְךָ עַד מוֹת
הַכֹּהֵן. וְרַבְּנֵי, כִּינּוּן דְּלֹא כְּתִיב בְּהָהוּא קָרָא הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל לֹא דְרָשִׁי לִיה
{ל}. וְהִלְכָה כְּחֻמְיָם : **שֶׁלֹּא יִתְפַּלְלוּ עַל בְּנֵיהֶם שִׁימוּתוֹ**. וְהֵם פִּשְׁעוּ {לא},
שֶׁהָיָה לָהֶם לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל דּוֹרָם שֶׁלֹּא יֵאָרַע בָּהֶן תַּקְלָה וְלֹא בִקְשׁוּ :
מִשְׁנַגְמֵר דִּינוֹ. לְגַלּוֹת. דְּמִשְׁנַגְמֵר דִּינוֹ וְעוֹמֵד לְגַלּוֹת כְּאֵלוֹ גֵּלָה {לב} : (ר"ע
מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כו} **רַבִּי יוֹסִי בֵּר יְהוּדָה אוֹמֵר**. הֵכָא נִרְאָה לִי דְשָׁנְאוּ בְלִשׁוֹן
פְּלִגְתָּא, שְׂרַבְנוּ הַקְדוּשׁ מִחֲבַר הַמְשַׁנִּיּוֹת רוּמוֹ בְּזָה שֶׁהוּא עֲצָמוֹ חוֹלֵק עֲלָיו
בְּזָה, וְכִדְאִיתָא בְּבְרִיתָא, רַבִּי אוֹמֵר מֵעֲצָמֵן הֵן גּוֹלִין כְּסַבּוּרִין הֵן אֶחָד מְזִיד
וְאֶחָד שׁוֹגֵג קוֹלְטוֹת, וְהֵן אֵינֵן יוֹדְעִין כּוֹי בְּמִזִּיד אֵינֵן קוֹלְטוֹת : {כז} **בְּתַחֲלָה**.
תַּחֲלַת מְשַׁפְּטוֹן שֶׁל רוּצְחִים וְעַקְרוֹ, זֶהוּ, אֶחָד שׁוֹגֵג וְאֶחָד מְזִיד כּוֹי. וְיִלְיָיִף
טַעְמָא מִקְרָא וְכִי יְהִיָה אִישׁ שֵׁנָא לְרַעְהוּ וְאַרְבַּ לּוֹ וְקָם עָלָיו וְהִפְהוּ נֶפֶשׁ וּמֵת
וְנָס כּוֹי, מִשְׁמַע אִם הֲרָגוּ בְּכּוֹנְנָה יָנוּס. וְכְתִיב בְּתַרְיָה וְשִׁלְחוּ זְקֵנֵי עִירוֹ וְגוֹי.
רְשִׁי" : {כח} **הַרְגוּהוּ**. פְּטָרוּהוּ. בְּבְרִיתָא מְבִיא קְרָאֵי עֲלֵיהוּ : {כט} וְכִשְׁנַתְרַפָּא
כֹּהֵן חוֹזֵר לְעִבּוּדָתוֹ, וְעֶבֶר זֶה מִמְשִׁיחָתוֹ. רְשִׁי" : {ל} אֶלָּא חַד מִהֶנֶךְ הוּא.
גְּמָרָא : {לא} דְּאֵי לָאו הֲכִי, מֵאֵי אַכְפַּת בְּקַלְתָּם, וְהִכְתִּיב כְּצַפּוֹר לְנוּד כְּדָרוֹר
לְעוֹף כִּן קַלְלַת חֲנָם לּוֹא תִבָּא. גְּמָרָא : {לב} וְתִימָה מֵאֵי סְבָרָא הִיא זוֹ לּוֹמֵר
כִּן לְקַלָּא כּוֹי. וּבְגְמָרָא אֲמַרִינּוּ בְּטַעְמָא דְּאֵינוֹ גּוֹלָה, דְּמִיתַת כֹּהֵן מְכַפֶּרֶת.
וּפְרָשׁוּ הַתּוֹסְפוֹת, שֶׁהֲרִי אֵלוֹ גֵּלָה יוֹם אֶחָד וּמֵת כֹּהֵן גָּדוֹל הוּא חוֹזֵר, וְאֵלוֹ לֹא
מֵת אֶפְלוֹ שֶׁהָה כְּמָה שְׁנִים אֵינוֹ חוֹזֵר, שְׁמַע מִנָּה דְּמִיתַת כֹּהֵן מְכַפֶּרֶת מְגַלוֹת.
עַד כָּאן. וְהוּי קַל וְחֹמֵר, וּמָה מִי שֶׁגֵּלָה כְּבֵר יֵצֵא עַכְשָׁיו, מִי שֶׁלֹּא גֵּלָה אֵינוֹ דִּין

שְׁלֹא יִגָּלֶה : {לג} שֶׁל שְׁנֵי בְּגָמְרָא יְלִיף לִיה מְקָרָא. וְטַעְמָא, דְּהִנּוּה לִיה לְבִקְשׁ רְחֻמִּים שְׁיִגְמַר דִּינֵו לְזָכוֹת. רְשִׁי"י. וְעֵינָן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : (עִיקָר תּוּי"ט).

רמב"ם רבי יוסי ברי יהודה אומר בתחלה אחד שוגג כו' : אחד משוח בשמן המשחה ואחד המרובה בבגדים כו' : משנגמר דינו מת כהן גדול הרי זה אינו גולה כו' : כהן שעבר ממשיחתו הוא כשיארע בו מום או אירע בו קרי בכהן גדול ביום הכפורים ומנו אחר תחתיו ובא בהורג נפש זכירת כ"ג ג' פעמים : ור' יהודה שאומר משוח מלחמה לפי שנאמר בהורג נפש לשוב לשבת בארץ עד מות הכהן וחכמים אינם דורשים זה הפסוק לפי שלא אמר בו הכהן הגדול וכשימות אחד מאלה חוזר ואע"פ שהאחד חי : ואין הלכה כר' יהודה : (רמב"ם)

פרק ב - משנה ז

נְגַמַר דִּינֵו בְּלֹא כְּהֵן גְּדוֹל, הַהוֹרֵג כְּהֵן גְּדוֹל, וְכְהֵן גְּדוֹל שֶׁהָרֵג {לד}, אֵינֵו יוֹצֵא מִשָּׁם לְעוֹלָם. וְאֵינֵו יוֹצֵא לֹא לְעֵדוֹת מְצוּה וְלֹא לְעֵדוֹת מָמוֹן וְלֹא לְעֵדוֹת נְפֹשׁוֹת. וְאֶפְלוּ יִשְׂרָאֵל צָרִיכִים לוֹ, וְאֶפְלוּ שֶׁר צָבָא יִשְׂרָאֵל כִּיּוֹאֵב בֶּן צְרוּיָה, אֵינֵו יוֹצֵא מִשָּׁם לְעוֹלָם {לה}, שְׁנֵאָמַר (במדבר לה) אֲשֶׁר נָס שָׁמָּה, שָׁם תִּהְיֶה דִּירְתוֹ, שָׁם תִּהְיֶה מִיתְתוֹ, שָׁם תִּהְיֶה קְבוּרְתוֹ. כְּשֵׁם שֶׁהָעִיר קוֹלְטָת, כִּדְ תַחֲוּמָה קוֹלֵט {לו}. רוֹצֵחַ שֶׁיִּצָּא חוּץ לְתַחֲוּם וּמְצָאוּ גוֹאֵל הַדָּם, רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, מְצוּה {לז} בִּיד גוֹאֵל הַדָּם, וְרִשׁוֹת בִּיד כָּל אָדָם. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, רִשׁוֹת בִּיד גוֹאֵל הַדָּם, וְכָל אָדָם אֵין חִיבִין עָלָיו. אֵילָן שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּתוֹךְ

הַתְּחוּם וְנוֹפוֹ נוֹטָה חוּץ לַתְּחוּם, אוֹ עוֹמֵד חוּץ
לַתְּחוּם וְנוֹפוֹ נוֹטָה לְתוֹךְ הַתְּחוּם, הַכֹּל הוֹלֵךְ
אַחַר הַנוֹף. הָרֵג בְּאוֹתָהּ הָעִיר {לט}, גּוֹלָה
מִשְׁכוּנָה לְשְׁכוּנָה. וַבֵּן לְוִי {מ}, גּוֹלָה מֵעִיר לְעִיר:

ר"ע מברטנורה נגמר דינו בלא כהן גדול. שלא היה כהן גדול בעולם: לא לעדות מצוה. כגון לעדות החדש: וכל אדם. חוץ מגואל הדם שהרגו חוץ לעיר מקלטו, אינו חייב עליו, דכתיב (ש) אין לו דם, וגואל הדם רשות בידו להרגו. והלכה כרבי עקיבא. והני מלי, שיצא מזיד. אבל יצא שוגג, כל אדם שהרגו נהרג עליו {לח}: הכל הולך אחר הנוף. בגמרא מפרש דאף אחר הנוף קאמר, שאם היה עקרו בתוך התחום של ערי מקלט ונופו נוטה חוץ לתחום, כיון שנכנס תחת נופו, נקלט, הואיל ועקרו לפניו שדין נופו בתר עקרו. ואי עקרו בחוץ ונופו בפנים, כי היכי דבנופו לא מצי קטיל ליה, בעקרו נמי לא מצי קטיל ליה, דשדינא עקרו בתר נופו לחמרא: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {לד} וההורג כו'. ובתרוניהו לא היה שם כהן גדול אחר. הרמב"ם: {לה} לעולם. עד מות כהן גדול. ואם יצא התיר עצמו למיתה, כדתנן בסמוך. הרמב"ם: {לו} קולט. יליף לה בגמרא מקרא: {לז} מצוה. דכתיב ורצח גאל הדם, ולא כתיב אם רצח. ורבי עקיבא אומר רשות כו', מי כתיב ירצח. גמרא: {לח} מפרש טעמא בגמרא, שלא יהא סופו חמור מתחלתו, מה תחלתו במזיד נהרג בשוגג גולה, אף סופו במזיד נהרג בשוגג גולה: {לט} באותה העיר. רוצח שגלה לעיר מקלט וחרג ונהרג באותה העיר בשוגג, גולה משכונה לשכונה בתוך העיר, כי מן העיר אינו רשאי לצאת מפני רציחה ראשונה. רש"י. ובגמרא ילפינן ליה מקרא: {מ} ובן לוי. שהוא מיושבי העיר ולא גלה לשם ורשאי לצאת מן העיר. רש"י: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם נגמר דינו בלא כהן גדול וההורג כהן גדול כו': אילן שהוא עומד בתוך התחום ונופו נוטה כו': הרג באותה העיר גולה משכונה לשכונה כו': הלכה כרבי עקיבא כשיצא מעיר מקלטו במזיד אבל אם יצא בשוגג ההורג אותו ינהרג והש"ס תקן זה הלשון ופירשו אף אחר הנוף וזה כי כשיהיה עקרו בתוך התחום ונופו נוטה לחוץ התחום כיון שנכנס תחת נופו נקלט כיון שעקרו בפנים אף נופו קולט וכן כשעקרו בחוץ ונופו בפנים קולט: (רמב"ם)

פרק ב - משנה ח

כִּיּוֹצֵא בּוֹ **{מא}**, רוֹצֵחַ שְׁגָלָה לְעִיר מְקַלְטוֹ וְרוֹצֵחַ
אֲנָשִׁי הָעִיר לְכַבְּדוֹ, יֹאמַר לָהֶם רוֹצֵחַ אָנִי.
אָמְרוּ לוֹ אַף עַל פִּי כֹן, יִקְבֹּל מֵהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר ^{(דברים}
^{ט)} וְזֶה דְבַר **{מב}** הַרְצַח. מֵעֲלִים הָיוּ שָׂכָר לְלוֹיִם,
דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר **{מג}**, לֹא הָיוּ
מֵעֲלִים לָהֶן שָׂכָר. וְחוּזָר לְשָׂרְרָה **{מד}** שֶׁהָיָה בָּהּ,
דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אֹמֵר, לֹא הָיָה
חוּזָר לְשָׂרְרָה שֶׁהָיָה בָּהּ:

ר"ע מברטנורה מֵעֲלִים הָיוּ שָׂכָר לְלוֹיִים. בְּאַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר שְׁגָם הֵם
קוֹלְטוֹת, מֵעֲלָה הַרוֹצֵחַ שָׂכָר לְבַעַל הַבַּיִת שֶׁהוּא דָר בּוֹ: רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר
וְכוּ'. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי מֵאִיר. וְדוֹקָא בְּאַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר, אֲבָל בְּשֵׁשׁ
עָרֵי מְקַלְט כְּלֵי עֲלָמָא מוֹדוּ שְׂאִין מֵעֲלָה שָׂכָר לְבַעַל הַבַּיִת: לֹא הָיָה חוּזָר
לְשָׂרְרָה שֶׁהָיָה בָּהּ. דְּכַתִּיב (ויקרא כח) וְשָׁב אֶל מְשַׁפְּחָתוֹ וְאֶל אַחֲזַת אֲבוֹתָיו
יָשׁוּב, לְמִשְׁפַּחְתּוֹ הוּא חוּזָר, וְאִינוּ חוּזָר לְמָה שֶׁהִחֲזִקוּ אֲבוֹתָיו **{מה}**. וְאִין
הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה **{מו}**: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{מא}** כִּיּוֹצֵא בּוֹ. וְנִרְאָה לִי דְסָרִיף בְּלִישְׁנָא דְפָרְק וּ' דְשְׁבִיעִית:
{מב} דְּבַר. כְּלוֹמַר דְּבוּר בְּעֲלָמָא: **{מג}** רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר. בְּגִמְרָא פְּלִיגִי בְּדָרְשֵׁי
דְקָרְאִי. וְכֹן בְּפִלְגְתָא דְבְּסֻמוּף: **{מד}** לְשָׂרְרָה. אִם הָיָה נָשִׂיא אוֹ רֹאשׁ בַּיִת
אֲב, חוּזָר לְגִדְלָתוֹ כְּשִׁישׁוּב לְעִירוֹ בְּמִיתַת כְּהֵן גְּדוֹל. רְשִׁי: **{מה}** דְקִימָא לֹן
כָּל שָׂרְרָה שֶׁבְּקָרֵב יִשְׂרָאֵל הַזֹּכֶה לָהּ זֹכֶה לְעֲצָמוֹ וּלְזָרְעוֹ. וְעֵין תּוֹסֵפוֹת יוֹם
טוֹב: **{מו}** תִּימָה, דְרַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה. וְהִרְמַב"ס פָּסַק
בְּשִׁנְיָהֶם כְּרַבִּי יְהוּדָה: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כִּיּוֹצֵא בּוֹ רוֹצֵחַ שְׁגָלָה לְעִיר מְקַלְטוֹ ^[כו'] שֶׁהָיָה בָּהּ כּוּ': מַחְלוּקֶתָם
הִיא בְּאַרְבָּעִים וּשְׁתַּיִם עִיר אֲבָל שֵׁשׁ עָרֵי מְקַלְט אִין בֵּהֶם מַחְלוּקֶת שִׁישְׁבוּ
בֵּהֶם בְּלֹא שָׂכָר וְהִלְכָה כְּרִי יְהוּדָה בְּשְׁנֵי הַמֵּאֲמָרִים: וְשִׁרְרָה מֵעֲלָה וְגִדְלוּהָ:
(רמב"ם)

פרק ג - משנה א

וְאֵלוֹ הֵן הַלּוֹקִין, הַבָּא עַל אָחוֹתָו, וְעַל אָחוֹת
 אָבִיו, וְעַל אָחוֹת אִמּוֹ, וְעַל אָחוֹת אִשְׁתּוֹ, וְעַל
 אִשְׁתֵּי אָחִיו, וְעַל אִשְׁתֵּי אָחִי אָבִיו, וְעַל הַנְּדָה,
 אֲלֻמָּנָה לְכַהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה לְכַהֵן
 הַדְּיוּט, מִמְּזֻרָת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, בֵּית יִשְׂרָאֵל
 לְנִתְיָן וּלְמִמְזֹר. אֲלֻמָּנָה וּגְרוּשָׁה, חֲזִיבִין עָלֶיהָ
 מְשׁוּם שְׁנַי שְׁמוֹת. גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה, אֵינוֹ חֲזִיב
 אֲלָא מְשִׁם אֶחָד בְּלִבָּד :

ר"ע מברטנורה **אלו הן הלוקין**. אלו לאו דוקא, דתנא ושיר לוקין טובא. אלא תנא חזיבי כרתות, לאשמועינן דיש מלקות בחזיבי כרתות **[א]**. ותנא אלמנה וגרושה, לאשמועינן אלמנה והיא גרושה חזיבין עליה משום שני שמות. ותנא טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, דלא מפרשא אזהרה דידהו בהדיא. וכן הקדש שלא נפדה. ואידי דתנא הקדש, תני מעשר שני, דתרוניהו מלקות דידהו משום מחסרי פדיה. וכן ברבן איכא צד חדיש: **נתינה**. מן הגבעונים היא. ומלקות דידה מלא תתחתן בס **[ב]**: **אלמנה**. שנתאלמנה מאיש אחר, והיא גרושה, חזיב עליה שתי מלקיות: **משום שני שמות**. משום שתי אזהרות. ששתייהן מפרשות במקרא, ואזהרה אתרוניהו קאמר: **גרושה**. והיא חלוצה, אינו חזיב עליה משום שני שמות. שהחלוצה אינה כתובה, אלא מרבויה מיתנין

לָהּ, דִּתְנֶנָּא, גְרוּשָׁה, אֵין לִי אֶלָּא גְרוּשָׁה, חֲלוּצָה מִנִּי, תִּלְמוּד לּוּמַר
וְאִשָּׁה {ג}: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {א} פְּרוּשׁ אִם הִתְרוּ בְּהוֹן מְשׁוּם מְלָקוֹת. שְׂאָם עָשׂוּ תְּשׁוּבָה, בֵּית
דִּין שֶׁל מַעֲלָה מוֹחֲלִין לָהֶם. אֲבָל חֲבִיבֵי מִיתוֹת בֵּית דִּין אֵינָן בְּכָלֵל מְלָקוֹת
אֲרַבְעִים, שְׂאָם עָשׂוּ תְּשׁוּבָה אֵין בֵּית דִּין שֶׁל מְטָה מוֹחֲלִין לָהֶם אֶת הַמִּיתָה,
וְכִתִּיב כִּדִּי רְשָׁעוֹ, מְשׁוּם רְשָׁעָה אַחַת אֶתָּה מְחִיבֹו וְאִי אֶתָּה מְחִיבֹו מְשׁוּם
שְׁתֵּי רְשָׁעִיּוֹת. אֲבָל חֲבִיבֵי כְּרִתוֹת כִּיּוֹן דָּאִי עֵבִיד תְּשׁוּבָה מוֹחֲלִין לוֹ, הַלְּפָדָּ לְקוּ.
וְאִף עַל גַּב דְּהַשְׁתָּא מִיְהִת לֹא עֵבִיד תְּשׁוּבָה וְאֶפְתִּי עֲנֵשׁ כְּרִת עָלָיו, לֹא פְּסִיקָא
מְלָתָא לְכָרִת הוּאִיל וְהוּא תְּלוּי בְּתְּשׁוּבָה. גְּמָרָא: {ב} זֹה הִיא שִׁיטַּת הַתּוֹסְפוֹת
שֶׁכְּתִבְתִּי בְּפֶרֶק קַמָּא דְּשַׁבַּת (אוֹת כד). וְהָא דְּלָא תִּנִּי לָאוּ דְּבִגְיוֹתָן מְלֵא תִּקְחָת,
דְּתִנָּא וְשִׁיר. וְלִשְׁיטַת הַרְמַב"ם, תִּנִּי נְתִינָה אֲגַב גְּרָרָא דְּמִמְזִרָת. כֵּן כְּתִב
הַמְּגִיד. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: {ג} רְשָׁיִי. וּמִשְׁמַע דְּבַחֲלוּצָה לְחוּדָא אֵיפָּא
מְלָקוֹת מְדִאֲוֵרִיתָא. וְכִבֵּר כְּתִבְתִּי בְּפֶרֶק ט' דִּיבְמוֹת דְּחֲלוּצָה לֹא מִתְּסָרָא כָּלֵל
מְדִאֲוֵרִיתָא: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם ואלו הן הלוקין הבא על אחותו כו': ראוי לך שתדע אלה העקרים
הרבים שאזכרם בזה המקום והם כי כל מחוייבי כרת בלבד או מיתה בידי
שמים ויהיה אותו חיוב בלא תעשה כשיהיה זה בעדים והתראה לוקה ואחר
שנלקה ועשה תשובה נפטר מן הכרת וכל המחוייבים כרת כולם מפורשים
בתורה ומחוייבי מיתה יש מהם מבוארים בתורה ויש מהם נרמזים וכבר
הקדמנו זכרון כולם במסכת סנהדרין בפ"ט וי"א ובכגון זה נאמר אין חייב
אדם בבי דינין כי כשהלקו אותו לא תחול עליו עונש כרת ולא עונש מיתה
בידי שמים וידוע הוא כי כל התורה צווי ואזהרה והצווי היא מצות עשה
ואזהרה היא מצות ל"ת והלשונות אשר באו בתורה להורות על אזהרה
ונאמר בהם שהמצוה הפלונית היא מצות לא תעשה הם ארבעה לא ואל
והשמר ופן ואמרו חז"ל [עירובין צו. וש"י] כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו
אלא מצות לא תעשה. ואלה מצות ל"ת נחלקין (חלוק הראשון) לארבעה
חלקים אחד מהם מחוייבי כריתות. והחלק השני מחוייבי מיתה בידי שמים
וכבר זכרנו שאלו הבי' הם חייבים מלקות. והחלק השלישי מחוייבי מיתת
ב"ד * [ואין בהם מלקות דקים ליה בדרכה מיניה]. והחלק הרביעי הם מחוייבי לאוין
והם אותם שבאו בהם אזהרה בלבד וזה החלק יש ממנו אזהרות יתחייב
עליהם מלקות ומהם אזהרות אין חייב העובר עליהן מלקות ואע"פ שעבר
ועשה מעשה שיש בו איסור אבל הש"י יענישו על עברו במה שהוא יודע
הש"י. ויודע לך מה שחייב מלקות עליו ומה שאין חייבין עליו מלקות במה
שאומר לך והוא זה כי כל הלאוין הנזכרים בתורה נחלקו לשבעה חלקים
הששה אין חייבין עליהם מלקות וחלק אחד חייבין עליו מלקות ומה שאני
אומר בכאן לאוין ר"ל האזהרה בין שיהיה באחד מארבע לשונות או שיהיה
אזהרה שהיא באה מכלל עשה כמו שנבאר. החלק הראשון מהם לאו
שניתק לאזהרת מיתת ב"ד או לאזהרת כרת אין לוקין עליו כגון לא יקח
איש את אשת אביו לא יהיה קדש בבני ישראל וכמו שנאמר לא יהיה לך
אלהים אחרים וכיוצא בהן לפי שזה הלאו אמנם באה אזהרה על העיקר
שאצלנו כי התורה אינה מחייבת מיתה ולא כרת עד שיהיה בענין ההוא לאו
פשוט וזה מה שאמרו חכמים לא ענש הכתוב אא"כ הזהיר ולפיכך לא נעניש

עונש מן העונשין אלא אחר התראה : חלק השני לאו שניתק לתשלומין אין לוקין עליו כגון מה שאמר לא תגנוב לא תעשוק את רעך ולא תגזול וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו לפי שמי שעבר על לאו זה הוא חייב בתשלומי ממון : והחלק השלישי לאו שאין בו מעשה כגון לא תלך רכיל בעמך לא תקלל חרש ולא תונו איש את עמיתו שהוא אונאת דברים וכל כיוצא בהם כל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם ומקלל עצמו וזולת אלה השלשה אין לוקין עליו ובתוספתא דברכות כל מצות ל"ת שיש בה מעשה לוקין עליו את הארבעים ושאר כל ל"ת שבתורה הרי אלו באזהרה העובר עליו כעובר על גזירת המלך. הנה התבאר לך מזה המאמר ההפרש שיש בין אמרם במקומות לוקה או סופג את הארבעים ובין אמרם במקומות הרי אלו באזהרה ודע זה ושמרהו : והחלק הרביעי לאו שנתק לעשה אין לוקין עליו אלא אם לא קיים העשה שבו כגון מה שאמרה תורה לא תקח האם על הבנים הוא לאו ואם עבר ולקח כאחד אמרה שלח תשלח את האם וזה מצות עשה וכשישלח האם אינו חייב מלקות ולפיכך אינו חייב מלקות על לקיחתם כאחד לפי שיוכל לשלח האם ויקיים העשה ואם תפס אות' עד שמתה האם או ששחטה זולתו ולא יכול לקיים המצות עשה אותה שעה חייב מלקות כ"ש אם המית הוא את האם או ששחטה שבטל העשה שבה שהוא חייב בלא ספק לדעת הכל וכמו כן אמרו לא תכלה פאת שדך וכרמך לא תעולל ופרט כרמך לא תלקט ואם עבר ועשה אמר לעני ולגר תעזוב אותם כלומר יעזוב אותם אחר שלקחם וכן ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולאלמנה יהיה וכן לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו השב תשיב לו את העבוט כבא השמש הדין בכל אלה כדין שלוח הקן : החלק החמישי לאו הבא מכלל עשה בזה שנאמר בכהן גדול והוא אשה בבתוליה יקח מלמד שאסור לו ליקח בעולה כי לפי שלא נאמר בו לא יקח אם עבר ולקח בעולה אינו חייב מלקות כמו אם לקח אלמנה או גרושה או זונה או חללה וכן אמרו במצרי ואדומי בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם הודיע לנו שדור ראשון ודור שני לא יבא בקהל ואם עבר אינו חייב מלקות לפי שלא נאמר בו לאו בפירוש כמו שנאמר לא יבא ממזר לא יבא עמוני ומואבי : והחלק הששי לאו שבכללות אין לוקין עליו והוא לאו שלא נאמר בפירוש אלא שהוא נלמד מדבר אחר כמו שאמרו חכמים ז"ל במקומות רבות ולאו בפירוש איתמר אלא מכללא אתמר והמשל בזה ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו וכשאכל הקלי זה אין מלקין אותו שתי מלקות אחד משום לחם לא תאכלו ואחד משום קלי לא תאכלו וכן אם אכל הכרמל משום כרמל וכמו כן הנזיר אם אכל חרצן או זג אינו חייב שתי מלקות אחד משום חרצן שבא בפירוש והשני משום כל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לפי (שה) * [שז] הוא לאו שבכללות אלא אם כן אמר בפירוש מכל אשר יעשה מגפן היין לא יאכל מחרצנים ועד זג לא יאכל היה חייב על אכילת חרצן שתיים וכמו כן על הזג וכמו כן על הענבים לחים וכן על הענבים יבשים על כל אחת שתי מלקיות אבל לפי שאין לוקין על לאו שבכללות אינו חייב על כל אחד מן הנזכרים אלא לאו אחד ולכן אמרו אל תאכלו ממנו נא ובשל מבושל כאילו אמר אל תאכלו ממנו אלא צלי וכשאכלוהו נא אינו חייב שתיים אחד משום נא ואחד משום לא תאכלו אלא צלי לפי שזה הלאו השני מכלל לאו הוא יוצא והוא לאו שבכללות ואמנם על נא ועל מבושל מלקות אחת ודע

זה הענין והבן בו היטב לפי שהוא הקשה שבכולן ומזה החלק גם כן שיבא לאו אחד יכלול לשנים שלשה איסורין כגון זה שנאמר לא תאכלו על הדם כי הלאו כלל דברים רבים למדנו ממנו [סנהדרין סג.] לא תאכלו מבהמה קודם שתצא נפשה ולמדנו ממנה לא תאכלו מבשר זבח ועדיין דם במזרק כלומר קודם זריקת הדם על המזבח ולמדנו ממנו אין מברין על הרוגי ב"ד ולמדנו ממנו שבית דין אין אוכלין ביום שהורגים את הנפש ולשון השי"ס באלה האיסורין כולם אין לוקין על אחד מהם וזה הוא לאו שבכללות ר"ל שבכללו איסורין הרבה ולא נתבאר מהם אחד שנוכל לומר לוקין על אותו שנתבאר מלקות אחד כמו שעשינו משל בחדש ופסח וזה יותר מבואר וקל להבין מן המשלים שהקדמנו: והחלק השביעי הוא לאו גרידא והוא שאין בו אחת מאלו השש סבות הנזכרות שלוקין עליו כגון שעטנז וכלאים ונבלה ובשר בחלב וכתובת קעקע ושרט לנפש וזולתם הרבה הנה נתבאר לך שאותן שמלקין אותן מלקות הם המחויבין מיתה בידי שמים ומחויבי כריתות על שעבר על מצות לא תעשה ומחויבי לאו כשלא יהיה באותו לאו אחת מן הסבות שזכרנו מלבד נשבע ומימר ומקלל חבירו בשם לוקין ואף על פי שהוא לאו שאין בו מעשה וכן לאו שניתק לעשה כשלא יתקיים העשה שבו לוקה: הנה נתבאר לך כי כל מה שזכר בזה הפרק אמנם זכר מחויבי מיתה או כרת או לאו מיוחד כמו שיחדנוהו ואין כונתו בזה הפרק לזכור כל מי שהוא מחויב מלקות אבל הוא זוכר קצתם מהם מי שזכר כמו שבא המשל והדמיון ומהם מי שזכר אותם לדין נוסף באותו הלאו שאינו מבואר בפשט המקרא או למחלוקת שנפל בו ובעקרים שהקדמנו לך תדע (כי) כל מחויבי מלקות בין שנזכר או לא נזכר ועדים זוממין חשב להם דבריהם מעשה לפי שהם נצרכים להגיד עדותן בבית דין: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ב

הַטָּמֵא שֶׁאָכַל אֶת הַקֶּדֶשׁ {ד}, וְהִבָּא אֶל הַמִּקְדָּשׁ
טָמֵא, וְהָאוֹכֵל חֵלֵב, וְדָם, וְנוֹתֵר, וּפְגוּל, וְטָמֵא,
הַשּׂוֹחֵט וְהַמְעֵלָה בַּחוּץ, וְהָאוֹכֵל חֶמֶץ בַּפֶּסַח,
וְהָאוֹכֵל וְהַעוֹשֶׂה מְלֶאכָה בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים,
וְהַמִּפְטִים {ה} אֶת הַשֶּׁמֶן, וְהַמִּפְטִים אֶת הַקְּטֹרֶת,

וְהִסֵּד בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וְהָאוֹכֵל נִבְלוֹת וּטְרָפוֹת, שְׂקָצִים {ז} וּרְמָשִׁים {ח}. אֲכַל טָבֵל וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְלָה תְרוּמָתוֹ, וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ. כַּמָּה יֵאָכֵל מִן הַטָּבֵל וַיְהִי חַיֵּב, רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר כֹּל שֶׁהוּא, וְחֻכְמִים אוֹמְרִים כַּזֵּית. אָמַר לָהֶם רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֵין אַתֶּם מוֹדִים לִי בְּאוֹכֵל נִמְלָה כֹּל שֶׁהוּא חַיֵּב. אָמְרוּ לוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּבָרִיתָהּ. אָמַר לָהֶן, אַף חֲטָה אַחַת כְּבָרִיתָהּ :

ר"ע מברטנורה המפטם את השמן. הַעוֹשֶׂה שֶׁמֶן דִּגְמַת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה : וְהִסֵּד בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. שְׁעָשָׂה מִשֶּׁה רַבְּנוּ עָלָיו הַשְּׁלוֹם {ו} : אֲכַל טָבֵל. אֲזַהְרֶתִּיהָ מִלֹּא יִחַלְלוּ אֶת קֹדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת אֲשֶׁר יְרִימוּ (ויקרא כב), בְּעֵתִידִין לְתַרְסֵם הַכְּתוּב מְדַבֵּר : וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְלָה תְרוּמָתוֹ. שְׁאֵף הוּא בְּמִיתָה כְּטָבֵל, דְּכַתִּיב (במדבר יח) וְנִחְשַׁב לָכֶם תְרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן הַגֶּרֶן וְגו' {ט} : וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁלֹּא נִפְדָּה. מַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁנִּטְמָא וְאֶפְלוּ הוּא בִירוּשָׁלַיִם אֲסוּר לֶאֱכֹלוּ עַד שְׁיִפְדָּה, וְהָאוֹכֵלוּ בִירוּשָׁלַיִם {י} עַד שֶׁלֹּא נִפְדָּה לֹקֵה. וְאֲזַהְרֶתוֹ מִלֹּא בְעֵרְתִי מִמֶּנּוּ בְטָמֵא {יא} (דברים כו), בֵּין שְׁאֵנִי טָמֵא וְהוּא טְהוֹר בֵּין שְׁאֵנִי טְהוֹר וְהוּא טָמֵא. וּמִנִּין לְמַעֲשֵׂר שְׁנִי שֶׁנִּטְמָא שְׁפוֹדֵין אוֹתוֹ בִירוּשָׁלַיִם, שְׁנֵאֲמַר (שם יז) כִּי לֹא תוֹכֵל שְׂאֵתוֹ, פְּרוֹשׁ, לֹא תוֹכֵל לֶאֱכֹלוּ, כְּדַכְּתִיב (בראשית מג) וַיִּשָּׂא מִשְׂאֵת מֵאֵת פָּנָיו : וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא נִפְדָּה. לֹא כְּתִיב בִּיהָ לֹא בְּהִדְיָא, אֶלֶּא אֲתִיָּא אֲזַהְרָה דִּידִיהָ גִזְרָה שׁוּה דְחֲטָא חֲטָא מִתְרוּמָה. וְאַף עַל גַּב דְּמַעֲט רַחֲמֵנָא וּמִתּוּ בּוּ, וְלֹא בְּמַעֲלָה, מִמִּיתָה מַעֲטִיָּה וְלֹא מֵאֲזַהְרָה : בְּאוֹכֵל נִמְלָה שֶׁהוּא חַיֵּב. מִשׁוּם שְׁרָץ הַשׁוֹרֵץ עַל הָאָרֶץ (ויקרא יא), וְאַף עַל גַּב דְּלִית בֵּיהּ כְּשַׁעוֹר : אַף חֲטָה אַחַת כְּבָרִיתָהּ. וְלִית הַלְכָתָא כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן. דְּלֹא קָרִינוּ בְּרִיָּה אֶלֶּא לְבָרִיָּה שְׁיֵשׁ לָהּ נִשְׁמָה בְּלֶבֶד {יב} : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט ד' הטמא כו'. כִּלְהוּ לֹאֲוִי דְמִתְנִיתִין מִיְתִי לְהוּ קָרְאִי לְאֲזַהְרֶתוֹ. וְעֵין תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב : {ה} וְהַמִּפְטֵם. מַעֲשֵׂה רוֹקַח, תְּרַגּוּם יְרוּשָׁלַיִם מִפְטֵם. אִישׁ בְּרִיא, גִּבֵּר פְּטִים. עָרוּךְ : {ו} הַכִּי יִלְפִינוּ בְּגִמְרָא מְדַכְּתִיב וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ, מֵאוֹתוֹ שֶׁל מִשֶּׁה. וְעוֹד תִּנְיָא הֵתֵם שְׁמַעוֹלָם לֹא נַעֲשָׂה שֶׁמֶן אַחַר, וְלֹא עוֹד אֶלֶּא שְׁפָלוּ קַיִם לְעֵתִיד לְבֹא, שְׁנֵאֲמַר שֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ יִהְיֶה זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם : {ז} שְׂקָצִים. נִרְאֶה לִי דְבִשְׂקָצִים נִכְלָל דָּג טָמֵא וְכוּן שְׁרָץ הַמַּיִם, וְהוּא הַבְּרִיּוֹת שְׁבִמִים שֶׁלֹּא בְּצוֹרֶת דָּג טְהוֹר וְלֹא דָּג טָמֵא, כְּגוֹן כֶּלֶב הַמַּיִם וְהַצְּפָרְדָּעִים. וְעוֹף טָמֵא וְשְׂרָץ הָעוֹף, וְהִינוּ כְּגוֹן זָבוּב אוֹ יְתוּשׁ אוֹ דְבוֹרָה וְכוּיֹצֵא בְּהוּ. וְשְׂרָץ הָאָרֶץ, הִינוּ כְּגוֹן הַחֹלֵד וְהַצֵּב נְחָשִׁים וְעַקְרָבִים וְחֻפְשִׁים

וְנָדַל וְכִיּוֹצֵא בְהוֹן כּוֹי דְּבִכְלָן נֶאֱמַר בְּהוֹן שְׂקָץ, דּוֹק בְּפִסּוּק. וַיִּתְּכֵן שְׁהַחֲכָמִים כּוֹלָלִים גַּם כּוֹן בְּלִשׁוֹן שְׂקָצִים בְּהִמָּה טְמֵאָה וְחִיָּה טְמֵאָה אֵף עַל פִּי שְׂאִין כּוֹן בְּלִשׁוֹן תּוֹרָה, דְּלִשׁוֹן חֲכָמִים לְחוּד. וְגַם בְּלִשׁוֹן חֲכָמִים לָאוּ כָּלְלָא הוּא כּוֹי: **[ח]** וַיִּרְמְשׁוּ. וְהוֹן הַמִּינִין הַנִּבְרָאִים בְּאִשְׁפָּה וּבְגוּפֵי הַנִּבְלֹת כְּגוֹן רַמָּה וְתוֹלְעָה וְכִיּוֹצֵא בְהוֹן, שְׂאִינִם נִבְרָאִים מְזַכֵּר וּנְקֵבָה אֵלָּא מִן הַגְּלָלִים שְׁהַסְרִיחוּ וְכִיּוֹצֵא, וּבְכָלֵל זֶה הַמִּינִין הַנִּבְרָאִים בְּעוֹפּוֹת וּבַמַּאֲכָלִים, אִם פֶּרֶשׁוּ וַיִּצְאוּ לְאַרְצָא, אֵף עַל פִּי שְׁחִזְרוּ לְתוֹדָא הָאֲכָל, שְׁנֵאֲמַר בְּכָל הַשְּׂרָץ: **[ט]** וּבַתְרוּמַת מַעֲשֵׂר כְּתִיב, בְּסוּף פְּרִשְׁתָּ קִרְח: **[י]** שְׂאִינוּ חֲזֵב מַלְקוֹת עַד שְׂאִיִּכְלָנוּ בִירוּשָׁלַיִם. דְּאֲמַר רַחֲמֵנָא בְּבָכוֹר שְׁנַפְלָ בּוּ מוּס, בְּשַׁעְרֵיִךְ תֵּאֲכָלְנוּ, וְאֲמַרוּ בְּכָאן לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֵיִךְ, וּבְאֵה הַקְּבֵלָה גַּם כּוֹן בְּזֵה [הַתּוֹסֵפֶת] לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בִירוּשָׁלַיִם כְּבְשַׁעְרֵיִךְ, כְּלוּמַר לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל מַעֲשֵׂר בְּטְמֵאָה בִירוּשָׁלַיִם כְּמוֹ שֶׁתֵּאֲכַל בְּכוֹר בְּטְמֵאָה בְּשַׁעְרֵיִךְ. הַרְמַב"ם: **[יא]** וְכֵן כָּתַב הַרְמַב"ם. וְתִימָה, דְּמֵאִי אֲזַהְרָה שְׂיָדָא בְּמָה שְׁהוּא עֲצָמוֹ אוֹמַר וּמִתְנַדָּה שְׁלֵא עֲשֵׂה כּוֹן, וְדַלְמָא לֹא הִזְהַר עָלָיו בְּלֵאוּ אֵלָּא מְכַלֵּל עֲשֵׂה וְהוּי עֲשֵׂה. וּבַגְּמָרָא, וְהִיכֵן מְזַהַר עַל אֲכִילָה, לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֵיִךְ, וְלִהְלֵן הוּא אוֹמַר בְּשַׁעְרֵיִךְ תֵּאֲכָלְנוּ הַטְּמֵא וְהַטְּהוֹר בְּבָכוֹר בְּעַל מוּס כּוֹי. וְקֵאֲמַר רַחֲמֵנָא הַאי טְמֵא דְשָׂרִי לָךְ גְּבִי בְּכוֹר, הֵכָא לֹא תִיכּוּל: **[יב]** וְהַתּוֹסֵפּוֹת הַקְּשׁוּ עַל זֶה מְגִיד הַנְּשֵׂה. וּמִסְקִי דְרַבְּנָן לְדַבְּרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן קֶאֱמַרִי, לְדִידָן כָּל דְּפָרִישׁ הַפְּתוּב לֹא תֵאֲכַל גִּיד לֹא תֵאֲכַל עוֹף טְמֵא, כְּאֵלוּ פֶּרֶשׁ בֵּין גְּדוּל בֵּין קָטָן וּבִלְבַד שְׂיָהּוּ שְׁלָמִים, אֲבָל בְּטָבֵל לֹא כְּתִב חֲטָה. אֵלָּא לְדִידָךְ דְּחֻשְׁבַּת חֲטָה בְּרִיָּה אֵלְמָא לִית לָךְ טַעֲמָא דְמַפְרָשׁ, מְכַל מְקוּם לֹא דְמִי לְנִמְלָה דְּאִיכָּא נְשָׁמָה: (עִיקָר תּוּי"ט).

רמב"ם הַטְּמֵא שֶׁאֲכַל אֶת הַקֹּדֶשׁ וְהֵבִיא אֶל הַמִּקְדָּשׁ כּוֹי: טַבֵּל וּמַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן כִּשְׁלֵא נִטְלָ תְרוּמָתוֹ בְּמִיתָה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר וְלֹא תִשְׂאוּ עֲלֵיו חֲטָא בְּהַרְיַמְכֶם אֶת חֲלָבוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת קֹדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלָלוּ וְלֹא תִמּוֹתוּ וְדִין מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא נִטְלָה תְרוּמָתוֹ גִּי"כ וְדִין תְרוּמָה שֶׁלֹּא נִטְלָה מִמֶּנּוּ מַעֲשֵׂר אֶחָד הוּא וְהוּא טַבֵּל כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְנִחְשַׁב לְכֶם תְרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן הַגּוֹרֵן וְכַמְלָאָה מִן הַיָּקֵב: וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא נִפְדּוּ בָּא לְהֵם לֹאוּ גְרִידָא וְהוּא מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֵיִךְ מַעֲשֵׂר דָּגָן וְתִירוֹשׁ וּיְצֵהֲרֵךְ וּבַכּוֹרוֹת בַּקֶּרֶךְ וְגוֹי וְדַע כִּי אֵינוֹ מַחֻיֵב מַלְקוֹת עַל מַעֲשֵׂר שֶׁלֹּא נִפְדָּה אֲלֵא כִּשְׁאֲכָלוּ אַחַר שְׂרָאָה פְּנֵי יְרוּשָׁלַיִם שֶׁנֶּאֱמַר לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ תֵּאֲכָלוּ שְׁנָה בְּשָׁנָה לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בְּשַׁעְרֵיִךְ וּלְפִיכֶךָ אֵינוֹ חַיִּיב מִי שֶׁאֲכַל מַעֲשֵׂר שְׁנֵי בַגְּבוּלִין מַלְקוֹת עַד שֶׁיִּכְנַס לִירוּשָׁלַיִם כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ מֵאִמְתִּי חַיִּיבִין מִשִּׁירָאָה פְּנֵי הַבַּיִת וְאֵין הַלְכָה כְּרִי שְׁמַעוֹן כִּי לֹא נֶאֱמַר בְּבִרְיָתָא אֲלֵא בְרִיית נִשְׁמָה בְּלַבַּד: (רמב"ם)

האוכל בכורים עד שלא קרא עליהו, קדשי קדשים חוץ לקלעים, קדשים קלים ומעשר שני חוץ לחומה, השובר את העצם בפסח הטהור, הרי זה לוקה ארבעים. אבל המותר בטהור והשובר בטמא, אינו לוקה ארבעים:

ר"ע מברטנורה עד שלא קרא עליהם. ארמי או בד אבי וגוי. אבל לאחר שקרא עליהם, אינו לוקה אם אכלו, לפי שהו ממונו של כהן. וזו דברי רבי עקיבא. אבל חכמים אומרים, בכורים הנחה מעקבת בהו, קריאה אין מעקבת בהו, והאוכלו אחר הנחה בעזרה אף על פי שעדין לא קרא עליהו אינו לוקה. והלכה פחכמים. ואזהרתו מדכתיב (דברים יב) לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך וגוי ותרומת ידך, ואמר מר, ותרומת ידך אלו הבכורים, דאלו תרומה אינה טעונה הבאת מקום. ובכורים נמי אינו לוקה עליהו אלא אם אכלו אחר שראו פני ירושלים קדם הנחתו בעזרה, אבל אכלו בגבולין קדם שיפנסו לירושלים אינו לוקה: **קדשי קדשים חוץ לקלעים קדשים קלים חוץ לחומה**. כל הני אזהרתו מלא תוכל לאכל בשעריך וגוי וכל נדריך אשר תדר. שכל אכילה חוץ למקום הקבוע לה מקרי אכילת שעריך: **ומעשר שני**. לעיל תנן מעשר שני טמא שלא נפדה, כדפרשין, והכא תנן מעשר שני טהור שאכלו חוץ לחומה. ודוקא שאכלו חוץ לחומה אחר שראה פני ירושלים הוא שלוקה, אבל האוכל מעשר שני בגבולין קדם שיפנסו לירושלים אינו לוקה, דכתיב (שם) לפני ה' אלהיך תאכלנו, ואחר כך לא תוכל לאכל בשעריך: **המותיר**. אינו לוקה, דכתיב (שמות יב) לא תותירו ממונו עד בקר והנותר ממונו עד בקר באש תשרפו, בא הכתוב לתן עשה אחר לא תעשה, לומר אם עברת על לאו, קיים עשה שבה ואינך לוקה. ועוד, לא תותירו הוי לאו שאין בו מעשה, וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו: **והשובר**. עצם בפסח טמא אינו לוקה. דאמר רחמנא (שם) ועצם לא תשברו בו, בכשר ולא בפסול: (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם האוכל ביכורים עד שלא קרא עליהם וכו': כשאכל ביכורים אחר שקרא עליהם אינו חייב מלקות לפי שהם נכסי כהן כמו שבארנו במקומו אלו דברי ר' עקיבא אבל חכמים אומרים כי כיון שהניח אותן בעזרה אינו חייב על אכילתן מלקות ואע"פ שלא קרא. ודין ביכורים ג"כ כדן מעשר שני רוצה לומר שאינו חייב עליהם כשאכלם חוץ ובין כהן בין זר עד שיראו פני הבית וכשאכל ביכורים אחר שראו פני הבית קודם הנחה בעזרה לוקה

שנאמר לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך וגוי' ותרומת ידך אלו ביכורים וכבר בארנו בפרק שלישי [הלכה ז'] מתרומות שזה שנאמר ותרומת ידך בכאן הוא נאמר על הביכורים על כל פנים לפי שלא הניח בזה הפסוק כלום מכל הדברים שטעונין הבאה ממקום למקום שלא זכר אותם בפירוש ולא זכר הביכורים והם טעונין הבאת מקום ואמר ותרומת ידך ואין התרומה טעונה הבאת מקום אם כן אינו רוצה לומר אלא הביכורים וכשאכל קדשים חוץ למקומם המסוים לאכילתם עבר על מה שכתוב בתורה לא תוכל לאכול בשעריך: ומה שאמר בכאן מעשר שני חוץ לחומה ואע"פ שמנה קודם לכן מעשר שני והקדש שלא נפדו אין זה כפל דבר אבל המאמר הזה הוא נאמר כשהיה מעשר טהור ואכלו אותו וטהור ואכלו חוץ לחומה משיראה פני הבית כמו שפירשנוהו למעלה. ומה שאמר בהלכה שלפני זה מעשר שני והקדש שלא נפדו רוצה לומר כשהיה מעשר שנטמא ואכלו והוא טמא קודם שנפדה ואפילו אכלו בירושלים לפי שכשנטמא מעשר שני בירושלים אסור לאכלו עד שיפדה וזה מה שאמרו מניין למעשר שני שנטמא שפודין אותו בירושלים שנאמר כי לא תוכל שאתו ואין שאת אלא אכילה שנאמר וישא משאות מאת פניו אליהם ואזהרה על אכילת מעשר שני בטומאה הוא ממה שנאמר לא בערתי ממנו בטמא ולמדנו מפי הקבלה בין שאני טהור והוא טמא בין שאני טמא והוא טהור ואינו חייב מלקות על אכילת מעשר שני בטומאה עד שיאכלנו בירושלים דאמר רחמנא בבכור שנפל בו מום בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדו. ואמרו בכאן לא תוכל לאכול בשעריך וגוי' ובאה הקבלה ג"כ בזה התוספת לא תוכל לאכול בירושלים כבשעריך כלומר לא תוכל לאכול מעשר בטומאה בירושלים כמו שתאכל בכור בטומאה בשעריך: ואמר רחמנא לא תותירו ממנו עד בקר והוא לאו שאין בו מעשה ואמרו ועצם לא תשברו בו אמנם בא זה בפסח טהור כמו שבארנו במקומו: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ד

הַנוֹטֵל אִם עַל הַבָּנִים, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, לוֹקָה וְאִינוּ מְשַׁלְּחִי. וְחַכְמֵי אוֹמְרִים, מְשַׁלְּחִי וְאִינוּ לוֹקָה. זֶה הַכֶּלֶל, כָּל מְצוֹת לֹא תַעֲשֶׂה שְׂשֵׁשׁ בָּהּ קוּם עֲשֵׂה, אֵין חִיבִין עָלֶיהָ:

ר"ע מברטנורה לוקה ואינו משלח. דסבירא ליה לרבי יהודה שלח תשלח מעקרא משמע. ואף על גב דכתיב שלח תשלח אחר לא תקח, לאו למימרא דאם לקחת תשלח, אלא לא תקח אבל שלחנה קדם לקיחה. ואין זה לאו הנתק לעשה: **וחכמים אומרים משלח ואינו לוקה**. קסברי שלח לאחר לקיחה משמע, והוי לאו הנתק לעשה. והלכה כחכמים: **כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה**. שאמרה תורה אם עברת על לאו קיים העשה, כגון לא תקח האם על הבנים, ואם לקחת שלח תשלח. לא תבא אל ביתו לעבט עבטו, ואם באת והעבטת עבטו השב תשיב לו את העבוט. כל אלו, אם קיים העשה, אינו לוקה. אבל לא קיים העשה, כגון שלקח האם על הבנים ושחטה או שמתה, לקח העבוט מביתו ונשרף שאינו יכול לקיים העשה, הרי זה לוקה: (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם הנוטל אם על הבנים ר"י אומר לוקה כו': רבי יהודה סבר שלא שנתק לעשה לוקין עליו ואין הלכה אבל העיקר מה שזכרתי לך שאין לוקין אלא אם נא קיים העשה שבה: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ה

הקורח קרחה בראשו, והמקיף פאת ראשו, והמשחית פאת זקנו, והשורט שריטה אחת **{טו}** על המת, חיב. שרט שריטה אחת על חמשה מתים או חמש שריטות על מת אחד, חיב על כל אחת ואחת. על הראש, שתיים **{יח}**, אחת מכאן ואחת מכאן. על הזקן, שתיים מכאן ושתיים מכאן ואחת מלמטה. רבי אליעזר אומר, אם נטלו כלו כאחת, אינו חיב אלא אחת. ואינו חיב עד שיטלנו בתער. רבי

אֲלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֶפְלוּ לְקָטוּ בְּמִלְקָט אוֹ בְּרֵהִיטְנִי, חֵיב {כב} :

ר"ע מברטנורה **הקורח קרחה**. משום דמחייב על כל קרחה וקרחה **{יג}** ועל כל שריטה ושריטה ועל כל פאה ופאה, מה שאין כן באוכל חלב וחלב, משום הכי תנינהו במתניתין **{יד}**. אבל שאר לאוי גרידי שאין בהן חדוש לא תנא: **קרחה**. על מית. כדכתיב (דברים יד) ולא תשימו קרחה בין עיניכם למית. ואף על גב דגבי כהנים לא כתיב על מית, כבר למדו בגזרה שוה מקרחה קרחה, מה בישראל על מית, אף בכהנים על מית. ושעור קרחה כגריס: **המקיף את ראשו**. משוה צדעיו לאחורי אָזְנוֹ ופדחתו **{טו}**. ואפלו על גלוח שבמספרים שאין בו השחתה חייב על פאת הראש, דדוקא בזקן כתיב השחתה ואינה אלא בתער, אבל בפאת הראש הקפה כתיב, בכל ענין שהוא מקיף חייב: **שריטה אחת על חמשה מתים או חמש שריטות על מית אחד**. דכתיב (ויקרא יט) ושרט לנפש לא תתנו **{יז}**, לחייב על כל שריטה ושריטה ועל כל נפש ונפש, ואף על גב שלא היתה שם אלא התראה אחת והיו כל חמש שריטות בבת אחת, חייב: **על הראש שתיים**. אחת על ימין ואחת על שמאל: **ועל הזקן שתיים מכאן ושתיים מכאן**. מקום חבור הסנטר לעצם, אחת מימין הסנטר ואחת משמאלו, ושבלת הזקן באמצע, הרי שלש, וחבור הצדעים מכאן ומכאן הרי חמש. לחי העליון **{יט}** המחבר לצדעים ולחי התחתון שבכימין, ולחי העליון והתחתון שבשמאל, הרי שתיים מכאן ושתיים מכאן, וסוף הזקן שהשער יוצא ממונו כעין שבלת, לפיכך נקרא שבלת הזקן, הרי זה חמש: **אינו חייב אלא אחת**. דכיון דלאו אחד הוא, הרי הוא כאוכל שני זיתים של חלב בהתראה אחת: **עד שיטלנו בתער**. אפאת זקן קאי, דכתיב ביה גלוח והשחתה **{כ}**: **מלקט**. כלי העשוי כעין מלקחים, ללקט את השער: **רהיטני**. הוא מעצד בלשון מקרא. כלי שבו מחליק חרש עצים פני הלוח **{כא}**. ואין הלכה כרבי אליעזר: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{יג}** כדילפינן מדכתיב קרחה יתרה, דהוה מצי למכתב לא יקרחו בראשם. ועין תוספות יום טוב: **{יד}** ודתנן במשנה ב' והאוכל חלב, טעמא משום דאוכל חייב פרת, ותנינהו לחיבי פרתות מטעם שכתב הר"ב בריש פרקין: **{טו}** אחורי אָזְנוֹ אין שער כלום, וכך במצחו אין שער כלום, אבל בצדעיו שבאמצע יש שער, ואם הוא משוה ונוטל כל השער שבצדעיו למדת אחורי אָזְנוֹ ופדחתו זהו מקיף פאת הראש. לשון רבי יהודה ברבי נתן תלמיד רש"י ז"ל: **{טז}** **אחת**. הכא לאו דוקא נקט שריטה אחת, אלא משום דבעי לפלוגי לקמיה בין שריטה אחת לשתי שריטות, נקיט ליה נמי הכא. וכמדמה דלא גרסינן ליה. ריב"ן הנזכר לעיל: **{יז}** דמצי למכתב לנפש לא תשרטו. לישנא אחרינא מרבויא דוי"ו. ריב"ן. ומדרבינן מלנפש לחייב על כל נפש ונפש, נראה לי מדלא כתיב למית כדכתיב גבי קרחה, וכתיב לנפש, אף על גב דענינו לנפש המית, אלא משום הכי אפקיה בלשון נפש, לחיבו על כל נפש ונפש אפלו לא שרט על כלן אלא שריטה אחת: **{יח}** **שתיים**. דשתי

פאות יש לו לראש, שֶהָרָאשׁ בְּשֵׁתֵי חֲתִיכוֹת, מְקוֹם שֶׁעַר חֲתִיכָה אַחַת, וּמְקוֹם הַפְּנִים וְהַזָּקן חֲתִיכָה אַחַת, וּמִתְחַבְּרוֹת זֶה עִם זֶה בְּצַד הָאֶזְוֹן מְלַפְּנֵינוּ מְקוֹם שֶׁלּוֹעֵזִין טַנְפִּל"א (בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֹה שְׁלֹא"ף), וְשֵׁם נִקְרָא פֶּאֶה, שֶׁשֵּׁם סוֹף הָרָאשׁ מְקוֹם חֲבוּר הַפְּרָקִים. וְנִמְצָא שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי פֶּאוֹת, צְדָעָה מִכָּאן וְצְדָעָה מִכָּאן, וְחָיֵב עֲלֵיהֶן שְׁתֵּים אֶפְלוּ נִטְלָן בְּבֵת אַחַת בְּשֵׁתֵי יָדָיו. וְאִף עַל גַּב דְּחַד הַתְּרָאָה קָא מִתְרָה לֵיהּ, אֵל תְּקִיף, דְּזִיל הֲכָא הָאִיכָא פֶּאֶה וְזִיל הֲכָא פֶּאֶה אִיכָא. רִיב"ן. וְעַיִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: **[יט]** כְּדִי לְהַסְבִּיר הָעֲנָן יִפָּה הָעֵתִיק שְׁנֵי לְשׁוֹנוֹת, וְשְׁנֵיהֶם לְדַבֵּר אֶחָד נִתְכַּוְּנוּ. הַלִּשׁוֹן הָרָאשׁוֹן עַד הָרִי חֲמֵשׁ, הוּא מִדְּבַרֵי הָר"ן בְּשֵׁם רִש"י ז"ל. וְהַלִּשׁוֹן דְּמִלְחֵי הָעֲלִיוֹן עַד וְסוֹף הַזָּקן, הוּא מְהַרְמְבִּים. וְסִנְטֵר פֶּרֶשׁ הַתְּשֻׁבִי בְּלִשׁוֹן אֲשַׁכְּנֹה קִי"ן: **[כ]** אֲבָל בְּמִסְפְּרֵים מִתֵּר, דְּלִית בְּהוּ הַשְּׁחֲתָה, שֶׁהָרִי נִכְרָ שֵׁם הַשְּׁעָר. הָר"ן: **[כא]** וּבְרִישׁ פֶּרֶק י"ב דְּשִׁבְת פֶּרֶשׁ דְּמַעְצָד הוּא קוֹפִיץ קָטָן. וְזֶהוּ לֹא יִתְכוּ לְפָרֶשׁ בְּכָאן. וְעַיִן בְּפֶרֶק י"ג דְּכָלִים מְשֻׁנָּה ד' כו'. וְהָר"ן פֶּרֶשׁ, רְהִיטְנֵי הוּא דְּגִמַּת הַמְּלַקֵּט. וְעַל שֵׁם שֶׁהוּא רָץ בְּגִלְחוֹ וְקָל, נִקְרָא כֶּד, כְּדִמְתַּרְגֵּם וְיָרָץ וְיָרְהֵט: **[כב]** חֲיָב. דְּהִנֵּי נִמְי עוֹשִׂין הַשְּׁחֲתָה וְדָרְדֵּר לְגַלְחַת בְּהוּ וְעֵבִיד בְּהוּ הַשְּׁחֲתָה וְגִלוּחַ. וְתִנְאָ קָמָא סְבִירָא לֵיהּ אִף עַל גַּב דְּמִשְׁחִיתִים אִין דְּרָדֵּר לְגַלְחַת בְּהוּ. גְּמָרָא: (עֵיקָר תּוֹי"ט).

רמב"ם הקורח קרחה בראשו והמקיף פאת ראשו כו': לא יקרחו קרחה לחייב על כל קרחה וקרחה וכשימרט משערו על מת בלבד עד שיגלה מעור ראשו כגריס לוקה ואע"פ שלא פירש בכהנים קרחה במת למדנוהו בג"ש ממה שנאמר בישראל ולא תשימו קרחה בין עיניכם למת ונאמר ושרט לנפש לא תתנו לחייב על כל שריטה ושריטה ועל כל נפש ונפש ואמרו לנפש לחייב על כל שרט ושרט ועל כל נפש ונפש. ואמרו על הזקן חמשה על השער שבלחי העליון מלקות ועל הלחי התחתון מלקות אלה שתי מלקיות מצד ימין וכמו כן שתיים מצד שמאל ועל מה שנתלש מן השער מן הזקן אחד. וצריך אתה לידע כי המגלח בידו הוא המתחייב מלקות על הפאות ועל הזקן ואינו חייב המתגלח אא"כ עזר למגלח אותו ואז לוקין שניהם: ורהיטני כלי ברזל משרש השער ותולש אותו מעקרו. ומלקט כעין מלקחיים ואין הלכה כרבי אליעזר: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ו

הפּוֹתֵב כְּתוּבַת קַעְקַע, כְּתוּב וְלֹא קַעְקַע, קַעְקַע וְלֹא כְתוּב, אִינוּ חֲיָב, עַד שֶׁיִּכְתֹּב וִיקַעְקַע בְּדָיו

וּבְכַחַל וּבְכֹל דְבַר שֶׁהוּא רוּשִׁים. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה מְשׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, אֵינּוּ חַיֵּב עַד שְׂיִכְתוֹב שֵׁם {כג} הַשֵּׁם, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא יט) וּכְתַבְתָּ קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בְּכֶם אֲנִי ה' :

ר"ע מברטנורה **כתבת קעקע**. מְקַרַע בְּסַפִּין עַל בְּשָׂרוֹ פְּעִין אוֹתִיּוֹת, וְאַחַר כִּדּוּ מְמַלֵּא אֶת הַקְּרָעִים דִּיו אוֹ כַּחַל : **כתב**. עַל בְּשָׂרוֹ בְּדִיו אוֹ בְּכַחַל וְלֹא קָרַע בְּסַפִּין, אוֹ קָרַע בְּסַפִּין וְלֹא מְלֵא בְּדִיו אוֹ בְּכַחַל, אֵינּוּ חַיֵּב, עַד שְׂיִכְתוֹב וִיקַעֲקַע. לִישְׁנָא דְקָרָא נְקוּט, דְּכַתִּיב כְּתַבְתָּ קַעֲקַע, כְּתִיבָה בְּרִישָׁא וְהִדַּר קַעֲקַע. אֲבָל לְעוֹלָם הַקַּעֲקַע תִּנְחַלָּה וְאַחַר כִּדּוּ הַכְּתָב. וִיקָרָא הָכִי מְשֻׁמַּע, וּכְתַבְתָּ בְּתוֹדֵי הַקַּעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בְּכֶם : **שְׂכַתוֹב שֵׁם הַשֵּׁם**. בְּגִמְרָא מְפָרֵשׁ דְּשֵׁם עֲבוּדָה זָרָה קֶאֱמַר. הָכִי מְפָרֵשׁ לְקָרָא, לֹא תִתְּנוּ בְּכֶם שֵׁם עֲבוּדָה זָרָה, כִּי אֲנִי ה' וְלֹא תִשְׁתַּפּוּ אַחֲרָיִם עִמִּי. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כג} **שם כו'**. כְּלוּמַר, עַל אוֹתָהּ שְׂרִיטָה יִכְתוֹב אֶת הַשֵּׁם. הַר"ן. וִיקְרִיאַת מַלְתַּת שֵׁם, בְּקַמְץ : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם הכותב כתובת קעקע כתב ולא כו' : רבי שמעון אומר אינו חייב עד שיכתוב שם עבודת כוכבים על בשרו כאילו אמר לא תשתף עמי שום דבר ולא תקרב עצמך לזולתי וזו היא כוונתו ואין הלכה כר' שמעון : (רמב"ם)

פרק ג - משנה ז

נְזִיר שֶׁהָיָה שׁוֹתֶה בֵּינָן כָּל הַיּוֹם, אֵינּוּ חַיֵּב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ אַל תִּשְׁתֶּה אֶל תִּשְׁתֶּה וְהוּא שׁוֹתֶה, חַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת :

ר"ע מברטנורה **אינו חייב אלא אחת**. עַל מַה שֶׁשְׁתֶּה תוֹדֵי כִּדִּי דְבוּר שֶׁל הַתְּרָאָה {כד}. וְאִם הָיָה לְפָנָיו כְּלִי שֵׁיט בּוֹ כַּמָּה רְבִיעִיּוֹת יֵין וְאָמְרוּ לוֹ אַל

תִּשְׁתַּחֲוֶה כְּלִי זֶה שְׂיִישׁ בּוֹ כָּד וְכָד שְׁעוּרִים שְׁתִּלְקַח כָּד וְכָד מְלַקְיֹת, חַיֵּב עַל כָּל שְׁעוֹר וְשְׁעוֹר, אִף עַל פִּי שְׁלֵא הִתְרוּ בּוֹ אֶלֶּא הִתְרָאָה אַחַת: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כד} כְּדֹא שְׁכַחַן בְּהִתְרָאת מִיתַת בֵּית דִּין כּוֹי שְׁצָרִיד שְׂיַעֲבֹר וְיַעֲשֶׂה תַכְף לְהִתְרָאָה בְּתוֹךְ כָּדִי דְבוּר, אֲבָל אַחַר תוֹךְ כָּדִי דְבוּר צָרִיד הִתְרָאָה אַחֲרַת כּוֹי. וְהַצָּרִד הַר"ב לְפָרֵשׁ זֶה בְּכֹאן שְׁלֵא נִטְעָה בְּלִשׁוֹן הַמְּשֻׁנָּה דְאַחַת מִיָּהָא מְחִיב עַל אֵיזָה שְׁתִּיָּה שְׁתִּיָּה בְּכָל אוֹתוֹ הַיּוֹם, קָא מְשַׁמַּע לָן דְלֵא מְחִיב אֶלֶּא אוֹתָהּ שְׁהִיא תוֹךְ כָּדִי דְבוּר. וּמִתְנַתִּין הָא קָא מְשַׁמַּע לָן, דְאַפְלוּ שְׁתֵּה כָּל הַיּוֹם בְּלֵא הַפֶּסֶק אֵינוֹ חַיֵּב אֶלֶּא אַחַת. אֲבָל הִתְחַלַּת הַשְׁתִּיָּה בְּתוֹךְ כָּדִי דְבוּר בְּעֵינָן. וְעֵינָן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם נזיר שהיה שותה יין כל היום אינו חייב אלא כו': וכשהתרו לו גם כן ואמרו לו זה שאתה שותה שיעורו כך וכך ועל כל שיעור כך ממנו אתה חייב מלקות לוקה כפי השיעורין. וכך פי' בירושלמי: (רמב"ם)

פרק ג - משנה ח

הָיָה מְטַמֵּא לְמִתִּים כָּל הַיּוֹם, אֵינוֹ חַיֵּב אֶלֶּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ אֵל תְּטַמֵּא, אֵל תְּטַמֵּא, וְהָיָה מְטַמֵּא, חַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת {כה}. הָיָה מְגַלַּח כָּל הַיּוֹם, אֵינוֹ חַיֵּב אֶלֶּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ אֵל תְּגַלַּח אֵל תְּגַלַּח וְהוּא מְגַלַּח, חַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. הָיָה לְבוֹשׁ בְּכִלְאִים {כו} כָּל הַיּוֹם, אֵינוֹ חַיֵּב אֶלֶּא אַחַת. אָמְרוּ לוֹ אֵל תִּלְבָּשׁ אֵל תִּלְבָּשׁ וְהוּא פּוֹשֵׁט וְלוֹבֵשׁ, חַיֵּב עַל כָּל אַחַת וְאַחַת:

ר"ע מברטנורה והוא פושט ולובש. ולא פושט לגמרי, אלא כִּינּוֹן שְׁהוֹצִיא ראשו וְהַחֲזִירוֹ חַיֵּב. וּבְגִמְרָא קָאמַר דְאֵינוֹ פּוֹשֵׁט מִמֶּשׁ, אֶלֶּא שְׁשָׂהָה בֵּין

הַתְּרָאָה לְהַתְּרָאָה כְּדֵי לִפְשֹׁט וְלִלְבֹּשׁ, הוּי כְּפוּשֵׁט וְחוֹזֵר וְלוֹבֵשׁ וְחַיֵּב עַל כָּל הַתְּרָאָה וְהַתְּרָאָה {כז} : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {כה} על כל אחת. כְּשֶׁפָּרַשׁ וְחֹזֵר וְנִגַּע אוֹ נִשָּׂא וְהֶאֱהִיל. וְאִיכָּא מֵאֵן דְּאָמַר אֶפְלוּ כְּשֶׁפָּרַשׁ אֵינּוּ חַיֵּב אֶלָּא בְּטַמְאָת וּבִיַּאת אֶהֱל שְׁהִם שְׁנֵי שְׁמוֹת. גְּמָרָא. וְעַיִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : {כו} בְּכֻלָּאִים. אֶחָד מִן הַשּׁוּק וְלֹא נִזְיָר. רִיבִי'ן : {כז} פְּרוּשׁ הָרֵאשׁוֹן נִמִּי אֵיתָא בְּגִמְרָא עֵינֵי וְאֶפּוֹקִי. אֶלָּא מִשּׁוּם דְּפְרוּשׁ הָרֵאשׁוֹן קָרוֹב יוֹתֵר לְמִשְׁמַעוֹת הַמְּשֻׁנָּה, כְּתִבוּ בְּסֵתָם, וְהִדֵּר קָאָמַר דְּבִגְמָרָא מְפָרַשׁ יוֹתֵר. וְעַיִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם היה מטמא למתים כל היום אינו חייב אלא אחת כו' : על כל שיערה אחת יתחייב הנזיר מלקות כשקצץ אותו בהתראה כמו שנתבאר במקומו : אמרו פושט ולובש אינו כשיסור אותו מכל וכל אלא כיון שפשט ראשו והחזירו וכמו כן כשעמד עליו כדי לפשוט וללבוש חייב על כל התראה ואפילו שלא נפשט : (רמב"ם)

פרק ג - משנה ט

יֵשׁ חוֹרֵשׁ תְּלָם אֶחָד וְחַיֵּב עָלָיו מִשּׁוּם שְׁמֹנֶה {כח} לְאוּיָן, הַחוֹרֵשׁ בְּשׁוֹר וְחַמּוֹר, וְהוּן מְקַדְּשִׁים, בְּכֻלָּאִים בְּפָרָם, וּבְשַׁבְּיעִית, וְיוֹם טוֹב {לב}, וְכֹהֵן וְנִזְיָר בְּבֵית הַטְּמֵאָה. חֲנִנְיָא בֶּן חֲכִינָאִי אוֹמֵר, אֵף הַלּוֹבֵשׁ כְּלָאִים. אָמְרוּ לוֹ, אֵינּוּ הַשֵּׁם. אָמַר לָהֶם, אֵף לֹא הַנִּזְיָר הוּא הַשֵּׁם :

ר"ע מברטנורה תְּלָם אֶחָד. שׁוֹרָה אַחַת שֶׁל שְׂדֵה : וְחַיֵּב עָלָיו מִשּׁוּם שְׁמֹנֶה לְאוּיָן. וְהוּא שֶׁהִתְרוּ בוֹ עַל כָּל כָּלָם : וְהוּן מְקַדְּשִׁים. שׁוֹר קִדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ, וְחַמּוֹר קִדְּשֵׁי בְּדֵק הַבַּיִת. וּבְשׁוֹר אֵיתָא בֵּיהּ לָאוּ דְלֹא תַעֲבֵד בְּבֹכֵר שׁוֹרֶךְ {כט}, וּבְחַמּוֹר אֲזַהֲרָה דְמַעֲיֵלָה, וְנִפְקָא לֹן חֲטָא חֲטָא מִתְרוּמָה, וְלָאוּ דְלֹא תַחֲרֵשׁ בְּשׁוֹר וּבְחַמּוֹר יַחְדָּו, הָרִי כָּאֵן שְׁלֶשֶׁה לְאוּיָן : וְכֻלָּאִים בְּפָרָם. עַל יְדֵי שְׁחוֹרֵשׁ מִחֻפָּה חֲטָה וְשַׁעֲרָה וְחִרְצָן בְּעַפְרָה, וְעוֹבֵר מִשּׁוּם לֹא תִזְרַע

כַּרְמֵךְ כְּלָאִים. דְּקִימָא לָן הַמְחַפָּה בְּכָלֵאִים לִוְקָה, אָף עַל פִּי שְׂלֵא זָרְעוֹן, אֶלָּא חֲפָה עֶפֶר עָלֶיהוּ, הֲרִי זֶה אַרְבָּעָה לְאוּיִן. וְהַרְמַבִּי"ם חָשַׁב כְּלָאִים בְּכָרֶם, שְׁנֵי לְאוּיִן, אֶחָד מְשׁוּם כְּלָאִי זָרְעִים, שֶׁהוּן שְׁנֵי מֵינֵי זָרְעִים, חֲטָה וְשִׁעְרָה, וְחָד מְשׁוּם כְּלָאִי הַכָּרֶם בְּשִׁבִיל הַחֲרָצוֹן, וְלֹא חָשִׁיב מְקַדְּשִׁים שֶׁל שׁוּר וְחַמּוּר אֶלָּא לְלֹאוּ אֶחָד {ל} : **שְׁבִיעִית**. שְׁבַת לֵהי שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע {לא} : **יוֹם טוֹב**. כָּל מְלֹאכֶת עֲבוּדָה לֹא תַעֲשׂוּ : כֹּהֵן וְנָזִיר. וְהוּא בְּבֵית הַקְּבָרוֹת. וְקָעֵבֶר לְנֶפֶשׁ לֹא יִטְמָא בְּעַמּוּי הָאֱמוּר בְּכַהֲנִים, וְעַל נֶפֶשׁ מֵת לֹא יָבֵא הָאֱמוּר בְּנָזִיר : **אָף הַלּוּבֵשׁ כְּלָאִים**. בְּשַׁעָה שֶׁהִיָּה חוֹרֵשׁ : **אֵינוּ מִן הַשָּׁם**. לָאוּ שֶׁל לְבִישַׁת כְּלָאִים אֵינוּ בְּשִׁבִיל הַתְּלָם : **אָף כֹּהֵן וְנָזִיר {לג}**. דְּחֻשְׁבִּיתוֹ לָאוּ, אֵינוּ בְּשִׁבִיל חֲרִישָׁה אֶלָּא בְּשִׁבִיל הַלִּיכָה לְמָקוֹם טְמֵאָה. וּמִיָּהוּ תִנָּא קָמָא חָשִׁיב לָהּ בְּכָלֵל לְאוּיִן הַתְּלָם, לְפִי שֶׁאֵינוּ יָכוֹל לְחַרֵּשׁ בְּשׁוּרִים אֶלָּא אִם כֵּן הוֹלֵךְ עִמָּהֶם וּמְנַהִיגֶם : {לג}. **דְּחֻשְׁבִּיתוֹ לָאוּ, אֵינוּ בְּשִׁבִיל חֲרִישָׁה אֶלָּא בְּשִׁבִיל הַלִּיכָה לְמָקוֹם טוֹמָאָה**. וּמִיָּהוּ ת"ק חָשִׁיב לָהּ בְּכָלֵל לְאוּיִן הַתְּלָם, לְפִי שֶׁאֵינוּ יָכוֹל לְחַרוֹשׁ בְּשׁוּרִים אֲא"כ הוֹלֵךְ עִמָּהֶם וּמְנַהִיגֶם : (ר"ע מברטנורה).

עִיקַר תּוּי"ט {כח} יֵשׁ כּו'. בְּגִמְרָא פְּרִיז טוֹבָא דְּמַצִּי לְמַחְשְׁבִּינְהוּ נְמִי, וְאַפְרִיז דְּלֹא מְשַׁנֵּי מִיָּדִי, וְצָרִיז לִזְמַר דְּתִנָּא וְשִׁיר. וְכֹתֵב הַרְמַבִּי"ם, אֵין בְּכָל אֱלוּ אֲסוּר חַל עַל אֲסוּר. אֲבָל הֵם אֲסוּרִים הַרְבֵּה נִכְפְּלוּ בְּזַמַּן אֶחָד, וּלְפִיכֵךְ אֵינוּ מִן הַנִּמְנַע שְׁיִצְטָרְפוּ אֶל אֱלוּ הַלְּאוּיִן זוֹלָתָן הַרְבֵּה בְּאוֹתוֹ הַזַּמַּן בְּעַצְמוֹ : {כט} וְלִמְדָנוּ עַל כָּל הַקְּדָשִׁים שֶׁהֵם אֲסוּרִים בְּעֲבוּדָה. הַרְמַבִּי"ם. וְתִימָה כּו' דְּתִיפּוֹק לִיָּה בְּשׁוּר נְמִי מְשׁוּם מְעִילָה כְּגוֹן שֶׁהוּא קְדָשִׁי קְדָשִׁים כּו'. וְלִכְךָ מְסַקִּי הַתּוֹסְפוֹת כְּפָרוֹשׁ הַרְמַבִּי"ם. וְלֹא חָשִׁיב נְמִי מְעִילָה, מְשׁוּם דְּלֹא לְקִי בִיָּה עַד שְׁיַחֲרֵשׁ בְּשׁוּה פְּרוּטָה, וְלֹא קָחֵשִׁיב אֶלָּא הִנָּךְ דְּלִקִּי אַחֲרִישָׁה כָּל שֶׁהוּא : {ל} וּמְקַדְּשִׁין מִתְּנִיתִין לָאוּ דְּוָקָא דְּשִׁנְיָהֶם מְקַדְּשִׁין. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : {לא} וְחוֹרֵשׁ תּוֹלְדָה דְּזוֹרְעַ, כְּגוֹן חוֹרֵשׁ לְכֹסוֹת הַזְּרִיעָה. רְש"י : {לב} **יוֹם טוֹב**. וְשְׁבַת לֹא תִנָּא, מְשׁוּם דְּלֹאוּ שְׁנַתָּן לְאַזְהָרַת מִיתַת בֵּית דִּין הוּא, דְּאֵין לוֹקִין עָלָיו. רְש"י. וְעֵין תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : {לג} וּלְשׁוֹן הַרִיב"ן, אָף נָזִיר. נָזִיר וְכֹהֵן קָאֲמַר, וְלֹא דֵיִיק : (עִיקַר תּוּי"ט).

רמב"ם יֵשׁ חוֹרֵשׁ תֵּלֶם אֶחָד וְחַיִּיב עֲלָיו מְשׁוּם שְׁמִנָה כּו' : יִהְיֶה הַחַמּוּר הַקְּדָשׁ כִּשְׁהַקְּדִישׁוֹ לְבַדֵּק הַבַּיִת וְכֹבֵר יִדְעַת לְשׁוֹן הַמְּקָרָא לֹא תַעֲבוּד בְּבַכּוֹר שׁוֹרֵךְ וְגו' וְלִמְדָנוּ עַל כָּל הַקְּדָשִׁים שֶׁהֵם אֲסוּרִים בְּעֲבוּדָה וּלְפִיכֵךְ הוּא חַיִּיב מְשׁוּם עֲבוּדָה בְּמוֹקְדָשִׁין. וְעַל הַשׁוּר וְהַחַמּוּר אַחַת מְשׁוּם חוֹרֵשׁ בְּכָלֵאִי בַּהֲמָה וּמִלְקוֹת אַחַת מְשׁוּם עוֹבֵד בְּמוֹקְדָשִׁין : וְאִמְרוּ כְּלָאִים בְּכָרֶם יִהְיֶה חַיִּיב שְׁתֵּים מְשׁוּם זוֹרַע כְּלָאִים וּמְשׁוּם כְּלָאִי הַכָּרֶם כִּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּסַפְרֵי וְשֶׁאֵר הַלְּאוּיִן מְבוֹאֲרִים אֵין בְּכָל אֱלֹהֵי אִיסוּר חַל עַל אִיסוּר אֲבָל הֵם אִיסוּרִים הַרְבֵּה נִכְפְּלוּ בְּזַמַּן אֶחָד וּלְפִיכֵךְ אֵינוּ מִן הַנִּמְנַע שְׁיִצְטָרְפוּ אֶל אֱלוּ הַלְּאוּיִן זוֹלָתָם הַרְבֵּה בְּאוֹתוֹ הַזַּמַּן בְּעַצְמוֹ וּמְעַקְרָנוּ הַמְּחַפָּה בְּכָלֵאִים חַיִּיב וּלְפִיכֵךְ כִּשְׁהַחֲזִיר הַעֶפֶר בְּרַגְלוֹ עַל הַדָּבָר בְּעַצְמוֹ שְׁזָרַע כִּשְׁהוּא מֵהַלֵּךְ חַיִּיב מְשׁוּם לֹא תִזְרַע כְּרֵמֶךְ כְּלָאִים : (רמב"ם)

פרק ג - משנה י

כִּמָּה מַלְקִין אוֹתוֹ, אַרְבָּעִים חֲסֵר אַחַת.
שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה) בְּמִסְפָּר אַרְבָּעִים, מִנֵּן שֶׁהוּא
סָמוּךְ {לד} לְאַרְבָּעִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר,
אַרְבָּעִים שְׁלֵמוֹת הוּא לֹקָה. וְהֵיכָן הוּא לֹקָה
אֶת הַיִּתְרָה, בֵּין כְּתֻפִּיו {לה} :

ר"ע מברטנורה מִנֵּן שֶׁהוּא סָמוּךְ לְאַרְבָּעִים. שְׁגוּרָם לֹמַר אַחֲרָיו
אַרְבָּעִים, דְּהֵינּוּ תִּשְׁעַ וְשִׁלְשִׁים. אִי הָיָה כְּתִיב אַרְבָּעִים בְּמִסְפָּר, הָיָה
אֲמִינָא אַרְבָּעִים בְּמִנְיָא, הַשְּׁתָּא דְכְּתִיב בְּמִסְפָּר אַרְבָּעִים, בְּמִסְפָּר
הַגּוּרָם לֹמַר אַחֲרָיו אַרְבָּעִים, דְּהֵינּוּ תִּשְׁעַ וְשִׁלְשִׁים : וְהֵיכָן הוּא לֹקָה אֶת
הַיִּתְרָה. שְׂאִינָה רְאוּיָה לְהַשְׁתַּלֵּשׁ. דְּתִשְׁעַ וְשִׁלְשִׁים רְאוּיֹת לְהַשְׁתַּלֵּשׁ,
שְׁלִישׁ מִלְּפָנָיו וְשִׁתֵּי יָדוֹת אַחַת עַל כְּתָף זֶה וְאַחַת עַל כְּתָף זֶה, וְזוֹ שֶׁל
אַרְבָּעִים הֵיכָן לֹקָה אוֹתָהּ : בֵּין כְּתֻפִּיו. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה : (ר"ע
מברטנורה).

עיקר תוי"ט {לד} סָמוּךְ. הַרְמַב"ם יְהִיב טַעְמָא, שֶׁהַיִּתְרָה אֲמָרָה יִכְנֹו בְּמִסְפָּר,
כְּלוּמַר שֶׁלֹּא יִכְנֹו בְּלֹא שְׁעוֹר אֶלָּא בְּמִנֵּן מְשַׁעַר כְּפִי כַח שְׁיֹוכַל לְסַבֵּל, וּמָה
שֶׁאֲמָרָה אַרְבָּעִים, הוּא שְׂאִין מוֹסִיפִין עַל אַרְבָּעִים אֶפְלוּ הָיָה חֲזָק וּבְרִיא
כְּשִׁמְשׁוֹן, וְלִפְיָךְ אִין מְשַׁעְרִין לְהַכּוֹת יוֹתֵר מִשְׁלִשִׁים וְתִשְׁעַ. שְׂאִם יֵאָרַע
שֶׁהוֹסִיף וְהִכָּה עוֹד אַחַת, נִמְצָא שֶׁלֹּא הִכָּהוּ אֶלָּא אַרְבָּעִים הַרְאוּיֹת לוֹ, וְלֹא
עָבַר עַל פֶּן יוֹסִיף : {לה} כְּתֻפִּיו. דְּכְּתִיב (זכריה יג) מָה הַמַּכּוֹת הָאֵלֶּה בֵּין יְדִידָךְ
וְאֲמַר אֲשֶׁר הִכִּיתִי בֵּית מֵאֲהָבִי. וְרַבְּנָן הָהוּא בְּתִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבָּן הוּא
דְּכְּתִיב. גְּמָרָא : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם בְּמָה מַלְקִין אוֹתוֹ אַרְבָּעִים חֲסֵר אַחַת כּוֹ' : אִילוּ אֲמַר אַרְבָּעִים
בְּמִסְפָּר הִיָּה רְאוּיָה לְהִיּוֹתָם שְׁלִימִים וּלְפִי שֶׁהַקְּדִים בְּמִסְפָּר רּוֹצֵה לֹמַר שֶׁלֹּא
יִלְקָה בְּלֹא שְׁעוֹר אֶלָּא בְּמִנֵּן יָדוּעַ כְּפִי מָה שְׁיֹוכַל לְסַבּוֹל כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כְּדִי
רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר כְּלוּמַר סוֹף הַהִלְקָאָה וְאֲמַרו אַחֲרָי כֵּן אַרְבָּעִים יִכְנֹו רּוֹצֵה
לֹמַר עַד אַרְבָּעִים כְּמוֹ שֶׁלְּמַדְנּוּ מִפִּי הַקְּבֵלָה בְּדַבְרֵי חֲכָמִים ז"ל הוּא אִיל
וְהַהֲכָאָה הוּא כְּפִי מָה שְׁיֹוכַל לְסַבּוֹל וְלֹא יוֹסִיף עַל אַרְבָּעִים לֹא נִכָּה אַרְבָּעִים
וְנִנְיַח הַהֲכָאָה זֶה דֶּרֶךְ שְׁמִירָה כְּמוֹ שְׁבֹאֵר שֶׁהַשְּׁמִירָה בְּמִיעוּט הַכָּאָה בֵּא. וְרַבִּי
יְהוּדָה אִין דְּעָתוֹ כֵּן וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה : (רמב"ם)

פרק ג - משנה יא

אין אומדין אותו אלא במכות הראויות להשתלש. אמדוהו לקבל ארבעים, לקה מקצת ואמרו שאינו יכול לקבל ארבעים, פטור. אמדוהו לקבל שמנה עשרה **{לו}**, משלקה אמרו שיכול הוא לקבל ארבעים, פטור. עבר עברה שיש בה שני לאוין, אמדוהו אמד אחד, לוקה ופטור. ואם לאו, לוקה ומתרפא וחוזר ולוקה:

ר"ע מברטנורה אין אומדין אותו וכו'. שכל הלוקין בבית דין היו צריכין לאמדון בתחלה שלא ימותו מחמת ההפאות. מדכתוב לא יוסיף, מכלל שאם צריך לגרע גורעין: **אלא במכות הראויות להשתלש**. ואין מוסיפין לעולם על האמד: **אמדוהו לקבל ארבעים**. חסר אחת. אלא לישנא דקרא נקט: **אמדוהו אמד אחד**. לשתני מלקיות. כגון אמדוהו ללקות ארבעים ושתים **{לז}**: **ואם לאו**. שלא אמדוהו אלא למלקות אחת: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **{לו}** **שמנה עשרה**. כלומר שאמדוהו לקבל חצי ארבעים שהוא עשרים, אין אומרים ילקה עשרים ואחת כדי שיהיו יכולין להשתלש, אלא ילקה שמנה עשרה. הרמב"ם: **{לז}** גמרא. ופרש הריב"ן, דחשובין אותו שלש אמד ללאו האחר. אבל אמדוהו ארבעים ואחת, שלא הוסיפו אלא שתים, לוקה ומתרפא כו', דמכות שאינן ראויין להשתלש לא מלקין ליה: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם ואין אומדין אותו אלא במכות הראויות כו': וידוע שזה שנאמר ארבעים יכנו אינו רצונו לומר שילקה ארבעים לא יותר והוא שאמר לא יוסיף וילקה למטה מן הארבעים כפי מה שיוכל לסבול כדי שלא ימות והוא שאמדו לו לפי כחו על רשעתו ויש להקל בזה כגון שאמדוהו היודעים במזגי

בני אדם ואמרו שיוכל לסבול עשרים הלקאות ומעקרנו שלא ילקה אלא שמנה עשרה ואע"פ שיוכל לסבול עשרים ועל זה הדרך תקיש. ואמרו אמדוהו אומד אחד כשנתחייב שתי מלקיות או יותר ואמדוהו על דרך משל שיסבול שנים וארבעים ויפטר מן הכל כיון שתחלת האומד [לא] היה יכול לסבול הכל והם כך וכך הלקאות ואם אמדוהו למלקות אחת בלבד יניח אותו עד שיבריא ממלקותו ולוקה פעם שניה כפי מה שיסבול גם כן וכמעשה זה בעצמו יעשה כשעבר עבירה שיש בה לאוין הרבה ועל זה הדין שוה שיתבוננו בשעת האומד אם אמדוהו לסבול הכל או לסבול אחת לאחת: (רמב"ם)

פרק ג - משנה יב

כִּיצַד מִלְקִין אוֹתוֹ, כּוֹפֵת שְׁתֵּי יָדָיו עַל הָעֲמוּד הַיָּלָד וְהַיָּלָד, וְחִזָּן הַכְּנָסֶת אוֹחִז בְּבִגְדָיו, אִם נִקְרְעוּ נִקְרְעוּ, וְאִם נִפְרְמוּ נִפְרְמוּ, עַד שֶׁהוּא מְגַלֵּה אֶת לְבוֹ [לט]. וְהָאָבִן נְתוּנָה מֵאַחֲרָיו, חִזָּן הַכְּנָסֶת עוֹמֵד עָלֶיהָ. וְרִצּוּעָה שֶׁל עֵגֶל בְּיָדוֹ, כְּפוֹלָה אֶחָד לְשָׁנִים וּשְׁנַיִם לְאַרְבָּעָה, וּשְׁתֵּי רִצּוּעוֹת עוֹלוֹת וַיּוֹרְדוֹת בָּהּ:

ר"ע מברטנורה על העמוד. שהוא נעוץ בקרקע זקוף וגבוה כדי להשען עליו [לח]: וחזן. שמש שליח בית דין: נפרמו. נקרעו חוטי התפירה: מאחוריו. של הלוקה: ורצועה של עגל. שנאמר ארבעים יפנו, וסמך ליה לא תחסם שור בדישו: כפולה לשנים ושנים לארבעה. ארבע רצועות תפורות זו על גבי זו [מ]: ושתי רצועות. דקות של חמור: עולות ויורדות בה. כעין קלקלי של אפך [מא]. וטעמא, משום דכתיב (ישעיה א) ידע שור קנהו וחמור אבוס בעליו, אמר הקדוש ברוך הוא, יבא מי שמכיר אבוס בעליו ויפרע ממנו שאינו מכיר אבוס בעליו: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט [לח] וְזֶה לְשׁוֹן הַרִיב"ן, נְעוּץ בְּקִרְקַע וְגִבּוֹף כְּנֶגֶד שְׁתֵּי אַמּוֹת אוֹ אִמָּה וְחֲצִי, וְהוּא כְּפוּף וּמְטָה עַל אוֹתוֹ הָעֲמוּד כְּאֵדָם הַסּוֹמֵךְ עַל בְּרִיחַ דָּלֵת וְתוֹלָה יְדָיו לְמִטָּה וְכוּפְתִין לוֹ יְדָיו בְּצַדֵּי הָעֲמוּד : [לט] **מגלה כו'**. שְׁאִינוֹ מִכְּהוּ עַל כְּסוּתוֹ, שְׁנֵאמַר וְהִכְהוּ, וְלֹא לְכִסּוּתוֹ. הַרְמַב"ם : [מ] וְאִינוֹ בְּמִשְׁמַע לְשׁוֹן הַמְּשֻׁנָּה. וְזֶה לְשׁוֹן הַרִיב"ן, כְּפוּלָה אַחַת לְשִׁתִּים, וְעוֹד רְצוּעָה אַחֲרַת כְּפוּלָה לְשִׁתִּים, הֵינּוּ שְׁתֵּי רְצוּעוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע. וּבִגְמָרָא יְלִיף לִיהָ. וְעַיִן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב : [מא] וְזֶה לְשׁוֹן הַרִיב"ן, כִּן דְּרָךְ תְּפִירָה שֶׁל רְצוּעָה, תּוֹחֵב רֹאשׁ רְצוּעָה בְּנִקְבַּי כְּנֶגֶד מְטָה, וְחוֹזֵר וְתוֹחֵב בְּנִקְבַּי אַחֲרֵי דְרָךְ מַעְלָה, וְנִרְאָה כְּמַעְלָה וּמוֹרִיד : (עִיקַר תּוֹי"ט).

רמב"ם כיצד מלקין אותו כופת שתי ידיו על העמוד כו' : אלה השתי רצועות של חמור לפי שעשה מעשה הבהמות יענש בעורותיהן כמו שנאמר על דרך משל (ישעיה א) ידע שור קונהו : (רמב"ם)

פרק ג - משנה יג

יָדָה טַפַּח וְרַחֲבָה טַפַּח, וְרֹאשָׁה מַגְעַת עַל פִּי כְרִסוֹ. וּמִכָּה אוֹתוֹ שְׁלִישׁ מִלְּפָנָיו וּשְׁתֵּי יָדוֹת מִלְּאַחֲרָיו. וְאִינוֹ מִכָּה אוֹתוֹ לֹא עוֹמֵד וְלֹא יוֹשֵׁב אֶלָּא מְטָה, שְׁנֵאמַר (דְּבָרִים כה) וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט. וְהַמִּכָּה מִכָּה בְּיָדוֹ אַחַת בְּכָל כַּחוֹ :

ר"ע מברטנורה יָדָה טַפַּח. בֵּית יָד [מב] שֶׁהָרְצוּעָה תְלוּיָה בָּהּ, אֲרָכּוֹ טַפַּח : וְרַחֲבָה. שֶׁל רְצוּעָה שֶׁל יַעֲגַל טַפַּח : וְרֹאשָׁה מַגְעַת עַל פִּי כְרִסוֹ. לְכַךְ צָרִיךְ שִׁיחָא בְּבֵית יָד שֶׁל רְצוּעָה נִקְב, שֶׁהַחֲזָן הַמְּלָקָה יָכוֹל לְהֶאָרִיךְ וּלְקַצֵּר הָרְצוּעָה כְּרִצוֹנוֹ. שְׁאִין מִלְקִין לְאֵדָם אֶלָּא בְּרְצוּעָה שֶׁרֹאשָׁה מַגְעַת עַל פִּי כְרִסוֹ שֶׁהוּא טְבוּרוֹ : שְׁלִישׁ מִלְּפָנָיו. דְּכַתִּיב (דְּבָרִים כה) וְהִכְהוּ לְפָנָיו כְּדֵי רְשָׁעוֹ, לְפָנָיו כְּדֵי רְשָׁעוֹ, וְלֹא אַחַת, וְלֹא אַחֲרָיו כְּדֵי שְׁתֵּים. מִלְּפָנָיו, עַל לְבוֹ. מֵאַחֲרָיו. שְׁלִישׁ עַל כְּתָף זוֹ וּשְׁלִישׁ עַל כְּתָף זוֹ : מִכָּה בְּיָדוֹ אַחַת. אֲבָל כְּשֶׁמַּגְבִּיָה הָרְצוּעָה מַגְבִּיָה בְּשְׁתֵּי יְדָיו : בְּכָל כַּחוֹ. דְּכַתִּיב (שם) מִכָּה רַבָּה : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {מב} ולשון הריב"ן, מקל שְׁתַּלְוִיָּה בָּהּ : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם ידה טפח ורחבה טפח וראשה מגעת על פי כריסו : יהיה בבית היד של המלקות נקב שיהיו נתלים בו הרצועות וימשוך בו המלקה כשירצה ויקצר אותו לפי שאין לוקין לאדם אלא ברצועה שתגיע עד טבורו כמו שזכר : ויגביה הרצועה בשעת ההלקאה בשתי ידיו ויכה בידו אחת לפי שזה יותר שלם בהכאה ויהיה המכה אדם משכיל ממוצע בכחו לא יהיה איש מתעורר ולא משתגע שיכה מכת נקמה באיש ההוא. וצריך שיכה שליש המכות על לבו והשליש בכתף האחת והשליש בכתף האחרת והרמז בזה דאמר רחמנא והכהו לפניו כדי רשעתו ולא לאחריו כדי רשעתו : (רמב"ם)

פרק ג - משנה יד

וְהַקּוֹרָא קוֹרָא {מג} (שם כח) אִם לֹא תִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת
וְגוֹי וְהַפְּלֵא הִי אֶת מַכְתָּדָּךְ וְאֶת מַכּוֹת וְגוֹי, וְחוֹזֵר
לְתַחֲלֵת הַמְּקָרָא (שם כט) וְשִׁמְרָתֶם אֶת דְּבָרֵי
הַבְּרִית הַזֹּאת וְגוֹי, וְחוֹתֶם (תהלים עח) וְהוּא רְחוּם
יִכְפֹּר עֲוֹן וְגוֹי, וְחוֹזֵר לְתַחֲלֵת הַמְּקָרָא. וְאִם מִת
תַּחַת יָדוֹ, פָּטוּר. הוֹסִיף לוֹ עוֹד רְצוּעָה אַחַת
וְמֵת, הָרִי זֶה גוֹלָה עַל יָדוֹ. נִתְקַלְקַל בֵּין בְּרָעֵי
בֵּין בְּמִים, פָּטוּר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, הָאִישׁ
בְּרָעֵי וְהָאִשָּׁה בְּמִים :

ר"ע מברטנורה וְהַקּוֹרָא קוֹרָא. דְּכַתִּיב (ויקרא יט) בְּקֶרֶת תִּהְיֶה, בְּקֶרֶת
תִּהְיֶה, שְׁקוֹרִין עָלָיו אִם לֹא תִשְׁמַר לַעֲשׂוֹת וְגוֹי. וְגָדוּל שְׂבִדֵּינִים קוֹרָא,
וְהַסְמוּךְ לוֹ מוֹנֶה, וְהַשְּׁלִישִׁי אוֹמֵר עַל כָּל הַפְּאָה וְהַפְּאָה {מד}. וּמְצוּהָ עַל
הַקּוֹרָא לְצַמְצֵם לְהַשְׁלִים הַמְּקָרָאוֹת בְּסוֹף הַמְּלָקוֹת, וְאִם לֹא צִמְצַם
חוֹזֵר וְקוֹרָא פַּעַם שְׁנִיָּה וּמִמֶּהָר לְקָרָא וּלְהַשְׁלִים כְּשֵׁי שְׁלִים הַמְּלָקָה
לְהַלְקוֹת : וְאִם מֵת תַּחַת יָדוֹ פָּטוּר. מִפְּנֵי שֶׁמִּכְהוּ בְּרִשׁוֹת {מה} : הוֹסִיף

לו. כגון דְּטָעָה בְּמַנְיָנָא **[מו]**: נְתַקְלַקְל. שְׁהוּצִיא רְעֵי מַחֲמַת הַהִפְאָה:
פְּטוּר. דְּכַתְיִב (דְּבָרִים כה) וְנִקְלָה אַחִיד לְעֵינִיד, וְהָרִי נִקְלָה, שְׁנַתְלַכְלֵךְ:
וְאִשָּׁה אַף בְּמִים. דְּבִשְׁתָּה מְרַבָּה. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי יְהוּדָה: (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט **[מג]** **והקורא כו'.** הָא פְּשִׁיטָא לֹן דְּבַעֵי קְרִיָה כְּדָא מְרִינֵן בְּקִרְתָּ
תְּהִיָה, בְּקִרְיָאָה תְּהֵא. וְלִהְכִי קְתַנִּי הָכָא וְהַקּוּרָא. רִיבִין: **[מד]** לְשׁוֹן
הַבְּרִיתָא, וְהַשְּׁלִישִׁי אֹמֵר הִפְהוּ. וּמְסִים הָרַמְבַּ"ם, שְׁכָל זְמַן שְׁמִכָּה, עַל פְּיו
הוּא מִכָּה: **[מה]** וְתַנֵּן בְּמִשְׁנָה ב' פָּרָק ב', יֵצֵא הָאָב כּוֹי וְשְׁלִיחַ בֵּית דִּין. רִיבִין:
[מו] דְּאִי לֹא טָעָה אֶלָּא שְׁהִפְהוּ בְּמִזִּיד, אִין מִזִּיד גּוֹלָה. וְרְצוּעָה אַחַת דְּתַנֵּן
הוּא כְּנוּי לְהִלְקָאָה, וּכְלוּמַר, שְׁהִלְקָהוּ עוֹד אַחַת. וְלֹא שְׁהוּסִיף רְצוּעָה עַל
הָאֲרְבַּע רְצוּעוֹת: (עיקר תוי"ט).

רמב"ם והקורא קורא אם לא תשמור לעשות וגו' וכו': גדול הדיינין קורא
אלה הפסוקים הנזכרים בשעה שמלקים את הלוקה והסמוך לו במעלה
ימנה המכות והשלישי יצוה המכה להכות ויאמר לו הכה כל זמן שיכה אם
יהיה מספר ההכאות מספר הרבה יתעכב בקריאת שני הפסוקים האלה
ואם הוא מספר מועט ימהר ויכוין כל מה שאפשר שיקדים הקריאה
כשתשלם ההכאה וחוזר לראש. ופירוש נתקלקל שיצא הרעי בשעת ההכאה
וכבר נשלם בזיונו ורחמנא אמר ונקלה אחיד לעיניך וכיון שנתבזה נסתלק
ממנו ואין הלכה כרבי יהודה: (רמב"ם)

פרק ג - משנה טו

כָּל חֵיבֵי כְרִיתוֹת שְׁלָקוּ, נִפְטְרוּ יְדֵי כְרִיתָתוֹן,
שְׁנֵאמַר (דְּבָרִים כה) וְנִקְלָה אַחִיד לְעֵינִיד, כְּשִׁלְקָה
הָרִי הוּא כְּאַחִיד, דְּבָרִי רַבִּי חֲנַנְיָא בֶן גַּמְלִיאֵל
[מז]. אָמַר רַבִּי חֲנַנְיָא בֶן גַּמְלִיאֵל, מָה אִם
הָעוֹבֵר עֲבָרָה אַחַת, נוֹטֵל נַפְשׁוֹ עֲלֵיהָ, הָעוֹשֶׂה
מְצוּהָ אַחַת, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שְׁתַּנְתָּן לוֹ
נַפְשׁוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר, מִמְּקוֹמוֹ הוּא לְמִד,

שְׁנֵאמַר (ויקרא יח) וְנִכְרְתוּ הַנַּפְשׁוֹת הָעֹשֶׂת וְגו',
וְאוֹמַר (שם) אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וְחֵי בָהֶם.
הָא, כָּל הַיּוֹשֵׁב וְלֹא עָבַר עֲבָרָה, נוֹתֵנִין לוֹ שְׂכָר
כְּעוֹשֶׂה מִצְוָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר רַבִּי אוֹמַר, הָרִי
הוּא אוֹמַר (דברים יב) רַק חֲזַק לְבַלְתִּי אֲכַל הַדָּם כִּי
הַדָּם הוּא הַנַּפֵּשׁ וְגו', וְמָה אִם הַדָּם שְׁנַפְשׁוֹ שֶׁל
אָדָם קָצָה מִמֶּנּוּ, הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּנּוּ מְקַבֵּל שְׂכָר {מט},
גַּזַּל וְעַרְיוֹת שְׁנַפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם מִתְּאֵוָה לָהֶן
וּמִחֲמַדְתָּן, הַפּוֹרֵשׁ מֵהֶן עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה
שְׂיִזְכָּה לוֹ וּלְדוֹרוֹתָיו וּלְדוֹרוֹת דּוֹרוֹתָיו עַד סוֹף
כָּל הַדּוֹרוֹת :

ר"ע מברטנורה נפטרנו מידי כרתתן. אם עשו תשובה : העושה מצוה אחת
על אחת כמה וכמה. אית דמפרשי דעל חייבי כרתות שלקו קאמר, מי
שקבל עליו הדין ועשה מצוה כשלקה, על אחת כמה וכמה שתנתן לו
נפשו ויפטר מידי כרת, שמדה טובה מרבה על מדת פרענות {מח}. ואית
דמפרשי דמלתא באנפי נפשה קאמר, להודיע מתן שכרן של מצות, קל
וחמר מענשן של עברות : ממקומו הוא למד. מחייבי כרתות דאירי בהו
אנו למדין שהיושב ולא עבר עברה מעליו עליו שכר כעושה מצוה.
דכתיב בעריות (ויקרא יח) ונכרתו הנפשות, ואומר (שם) אשר יעשה אתם
האדם וחי בהם, וסמיד ליה לא תקרבו לגלות ערוה, הרי שמי שיושב
ואינו מגלה ערוה הכתוב קוראו עושה מצוה, וכתיב ביה וחי בהם, כדרך
שהעניש כרת במי שעושה עברה. וזה דוקא במי שבא עברה לידו וכבש
יצרו ולא עשאה, כיוסף הצדיק וכיוצא בו : (ר"ע מברטנורה).

עיקר תוי"ט {מז} דברי כו'. אף על פי שבמשנה אין מחלקת, הא אמרינן
בגמרא חלוקין עליו חבריו על רבי חנניא בן גמליאל. ועין תוספות יום טוב :
{מח} כמו שאיתא פרק קמא משנה ז' דבמדת פרענות כו' ובמדה טובה כתיב
ועשה חסד לאלפים, ומתרגמינן לאלפי דרי, ארבעה דורות כנגד אלפים
דורות הינו אחד מחמש מאות. מעוט לאלפים אינו פחות משני אלפים. וכל
שכן אם כפשוטו דמשמע אלפים עד סוף כל הדורות : {מט} שכר. שנאמר
למען ייטב לך ולבניך אחריך עד עולם כי תעשה הטוב והישר בעיני ה'
אלהיך. הרמב"ם : (עיקר תוי"ט).

רמב"ם כל חייבי כריתות שלקו נפטרנו ידי כריתתן כו' : כבר הקדמנו כי
המלקות עם התשובה יכפר הכרת. ואמרו כל היושב ולא עבר עבירה הוא

רוצה לומר שאפשר לו לעשותה ואין מונעו מעשותה בשום פנים זולתי שמירת מצות התורה כגון יוסף הצדיק וכיוצא בו ואתה יודע לשון התורה והמנע אדם מאכילת הדם והיאך ייעד על זה למען ייטב לך ולבניך אחריו עד עולם כי תעשה הטוב והישר בעיני ה' אלהיך כל שכן בהמנעו מן התענוגים הגופניים הגדולים שהאדם נוטה אליהן בטבעו כמו שזכר והתורה היא שהזהירנו שלא לעשותן כדי להרגיל הנפש שלא להוסיף על מה שהוא מדרך הטבע. ואין הלכה כרבי חנינא : (רמב"ם)

פרק ג - משנה טז

רַבִּי חֲנַנְיָא בֶן עֲקִישָׁי אָמַר, רָצָה הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא לְזָכוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל, לְפִיכֵךְ הִרְבָּה
לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מב) יִי חֲפֵץ לְמַעַן
צַדִּיקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדָּיר :

ר"ע מברטנורה לְפִיכֵךְ הִרְבָּה לָהֶם תּוֹרָה וּמִצְוֹת. כְּגוֹן פְּרִשְׁת שְׁקָצִים וּרְמָשִׁים, כְּדֵי לְהִרְבּוֹת שְׂכָר כְּשֶׁהוּן בְּדָלִים מֵהֶם, אֲף עַל פִּי שְׁבָלָאוּ הָכִי לֹא הָיוּ אוֹכְלִין אוֹתָן, שֶׁנֶּפְשׁוֹ שֶׁל אָדָם קָצָה בָּהֶן : לְמַעַן צַדִּיקוֹ. לְהַצְדִּיק אֶת יִשְׂרָאֵל וּלְזָכוֹת אוֹתָן : (ר"ע מברטנורה).

רמב"ם רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להם תורה וכו' - מעקרי האמונה בתורה כשיקיים אדם מצוה מתרי"ג מצות כראוי וכהוגן ולא ישתף עמה כוונה מכוונת העולם בשום פנים אלא שיעשה אותה לשמה מאהבה כמו שבארתי לך הנה זכה בה לחיי העולם הבא ועל זה אמר רבי חנניא כי המצות בהיותם הרבה אי אפשר שלא יעשה אדם בחייו אחת מהם על מתכונתה ושלמותה ובעשותו אותה המצוה תחיה נפשו באותו מעשה וממה שיורה על העיקר הזה מה ששאל ר' חנניא בן תרדיון מה אני לחיי עוה"ב והשיבו המשיב כלום בא מעשה לידך כלומר נזדמן לך לעשות מצוה כהוגן השיבו כי נזדמנה לו מצות צדקה על דרך שלמות ככל מה שאפשר וזכה לחיי העוה"ב ופירוש הפסוק ה' חפץ למען צדקו לצדק את ישראל למען כי יגדיל תורה ויאדיר : (רמב"ם)

